

CÎNTAREA CÎNTĂRILOR,
INEPUIZABILĂ SURSĂ
DE INSPIRAȚIE

Ziua în care, după îndelungi discuții, s-a decis înglobarea *Cîntărilor* în Cartea Cărtilor, a fost asemuită de rabi Akiva cu însăși Ziua Creației. Marea învățat aducea, astfel, cel mai frumos omagiu posibil acestei capodopere a literaturii universale. Și dezwăluia un adevăr pe care veacurile, în succesiunea lor neîntreruptă, n-au făcut decât să-l confirme: *Cîntarea Cîntărilor* nu e doar o creație poetică de excepție, ci marchează începutul însuși al unui șir continuu de creații poetice de primă însemnătate, constituie o sursă mereu vie, inepuizabilă pentru poezii tuturor timpurilor. Și un model stimulator pentru toate literaturile.

Cariera acestei capodopere în literatura română e, din această perspectivă, exemplară. Și merită cu prisosință ostentarea s-o urmărim.

Cînd vorbesc despre destinul *Cîntărilor* pe meagurile noastre, am în vedere, cum e și firesc, în primul rînd, înseși tălmăcirile românești ale marelui poem, începînd cu aceea din Biblia stolnicului Șerban Cantacuzino; am în vedere versiunile care-și propun fidelitatea extremă față de spiritul și litera originalului. Căci cele mai multe dintre versiunile acestea marchează, ele însele, un moment însemnat în evoluția limbii literare românești, au contribuit la formarea unui public apt să recepteze marea poezie și au pregătit, fie chiar prin asta numai, un teren favorabil dezvoltării lirismului românesc.

În ordine cronologică, Bibliei care poartă numele lui Șerban Cantacuzino, îi urmează *Biblia de la Neamți*, scrisă într-o limbă de o savoare aparte, apoi ediția tipărită în 1914 de Sf. Sinod, pentru ca, în 1937, să apară, prin grija acad. Rosetti, excepționala tălmăcire datorată scriitorului Gala Galaction și părintelui Vasile Radu. Șim, iarăși, că Mihail Sadoveanu, care, ajutat de ebraistul ieșean Moses Duff, a dat versiunii proprii, de o valoare literară net superioară celei atinse de Gala Galaction unui număr considerabil de *Psalmi*, și a tradus *Cartea lui Ruth*, manifesta o predilecție aparte pentru *Cîntarea Cîntărilor*.

Vorbînd despre influența *Cîntărilor* în literatura română, nu ne putem mîngîni, însă, numai la textele care-și propun fidelitatea maximă față de spiritul și litera poemului original. Avem în vedere, totodată, traduceri mai libere, opere care își au punctul de plecare în textul biblic, dar care tratează aceeași temă, într-o lumină, dacă nu chiar alta, diferită totuși, parafrazările, creațiile poetice, în sfîrșit, în care sînt redate motive specifice capodoperei atribuite regelui Solomon. Astfel, Ioan Cantacuzino (1757—1828) a încercat o tălmăcire românească a *Cîntărilor* căutînd să adapteze poemul prozodiei populare românești și peisajului autohton. Rezultatele, pentru stadiul de pionierat, în care se afla atunci poezia românească, sînt satisfăcătoare, o anume grație degajîndu-se din stihurile poetului muntean: „Sînt neagră, dar frumoasă, / Și mult drăgăstoasă, / Fetele locului / Ierusalimului / Poți să le privești / Ca sălaşe crăiești. / Eu la chip neagră sînt / Dă soare și dă vînt. / (...) / Spune-mi unde cîmpănesc / Unde la amiez umbresc, / Unde oițele tale, / Iubite, în ce vale, / Pasc și se odihnesc, / Să vin să te gădesc / Schimbata, neștiută, / Ca o vită pierdută.”

Numele lui Corneliu Lascarou-Moldoveanu, poet și prozator bucurîndu-se de popularitate în epoca lui, a rămas în istoria literaturii române legat numai de tălmăcirea în versuri a *Cîntărilor*, „așa de liberă — scrie G. Călinescu,

în a sa *Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent*, încît e o operă personală”. Și aici — după cum o arată marea critic — „imaginile textului sînt atenuate și lexicul e timid, dar frazele au o aluncare grea, uleioasă”, iar efortul de a se menține în atmosfera orientală — adăugăm noi — niciodată ratat: „Neagră sînt, dar în Ierusalim / Nu-i alta mai frumoasă decît mine, / Dulce sînt — ca mierea de albine, / Ca ramura de viță mlădicioasă, / Plăcută ca un zîmbet, ca un dor, / Ca falnicele corturi din Kedar, / Și ca regeștile covoare de frumoasă!”

În 1938 apare *Cîntarea Cîntărilor* — oratoriu profan pentru solo, coruri și orchestră — de Marcel Bredașu, scrisă cu cîțiva ani înainte, de vreme ce, într-un articol publicat în „Adevărul literar și artistic”, în martie 1934, Argezi își mărturisea satisfacția de a fi descoperit în persoana acestuia un poet care „pipăie cu sunetul și silaba, toate mîrginele omului și cheia lui, de vizitator înfriziat al stihiei, bate în ușa întinericului definitiv. (...) De bucurie și de mihnire substanța lui ne-a înfricoșat.”

Marcel Bredașu mărturisese că poemele scrise pentru oratoriu său „nu sînt nici o traducere, nici o adaptare, nici o versiune, ci texte pe un pretext biblic”, că a „împrumutate de acolo imbinarea de glosă și de psalm, de incantație și melopee; o ambiantă, o lungime de undă”. Oratoriul este scris pentru trei soli: Păstorul, întruchipînd omul simplu din popor, tinărul care se dăruie cu totul dragostei și care cutează să se la la trîntă cu viața, pentru ca, în cele din urmă, să iasă biruit; Regele, întruchipînd un bogat bătrîn, un înțelept sceptic, un intelectual rafinat, pentru care dragostea însăși e un joc spiritual și care, cu accentele grave ale Ecclesiastului, propovăduiește zădărnicia oricărei acțiuni, a oricărei lupte; Sulamita, în sfîrșit, care e intruchiparea gingașiei, a purității, și care, pînă la urmă, optează pentru păstor.

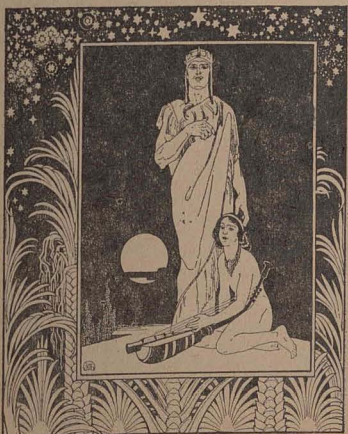
Și în lirica erotică a lui G. Călinescu întîlnim mituri și parafrazări din *Cîntarea Cîntărilor*, pentru că un artist de factură clasică, precum era el, considera că se poate de firesc să se refere la miturile și operele întruchipînd strălucit atitudinile și sentimentele fundamentale ale omului, că nu tema trebuie inventată, nici motivele, că originalitatea ține de nuanță numai.

Semnificativ ni se pare interesul manifestat în ultima vreme, de poezii aparținînd generațiilor mai noi pentru capodopera biblică. Gheorghe Tomozei a publicat, astfel, în revista *Arges*, un frumos fragment, într-o viziune proprie însă, din *Cîntarea Cîntărilor*. Nu de mult, în editura Cartea românească, a apărut, într-un elegant volum, ilustrat de Sabin Bălașu, poemul liric-dramatic *Cîntarea Cîntărilor* de Radu Cîrncei. Asupra căruia vom stărui mai mult.

Autorul arată într-o prefață, că principalul motiv care l-a determinat să rescrie, în viziune proprie însă, acest poem, e o „adîncă nevoie de puritate și poezie”, și mărturisește singur că deși urmărește o parafrazare a textului biblic, și-a îngăduit totuși anume libertăți față de acesta: „*Cîntarea Cîntărilor* de față, fără a trăda textul din Cartea Cărtilor, ar vrea să constituie ceva mai mult, ideile

IACOB LEIBOVICI

(Continuare în pag. a II-a)

Vizita în Elveția și S.U.A.
a Eminenței Sale și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 6 ianuarie 1974, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au părăsit țara plecînd la Zürich, unde Eminența Sa va participa la ședința lui „Governing Council” (Comitetul executiv) al Congresului Mondial Evreiesc.

De la Zürich, d. Șef rabin și d-na dr. Rosen vor pleca în S.U.A., la invitația mării organizații evreiești United Jewish Appeal. Eminența Sa va rosti o serie de conferințe în diferitele comunități evreiești din Statele Unite.

În același timp d. Șef rabin va avea o serie de consfătuiri cu conducerea „Joint”-ului, în legătură cu stabilirea bugetului pe 1974 pentru asistența socială a Federației Comunităților Evreiești din România, în programul comun de ajutorare a coreligionarilor bolnavi, bătrîni și lipsiți de mijloace.

La aeroportul Otopeni au venit să conducă pe Eminența Sa și pe d-na dr. Rosen d-nii prim-rabin *Meer Marilus*; *Emil Sechter*, secretarul general al F.C.E. cu soția; *Daniel Segal*, președintele Comunității evreilor din București cu soția; *Martin Baluş*, președintele secției administrative a F.C.E. cu soția; *M. Herșcovici*, președintele secției de asistență cu soția, precum și alți conducători ai obștii evreiești, efori de sinagogi, clerici etc.

A fost prezent reprezentantul Departamentului Cultelor.

IUDAISMUL ȘI MUNCA

munca oboșitoare, căci ea este hotărîtă de Dumnezeu.

Porunca a patra: „Șase zile să fie zile de lucru, iar ziua a șaptea este Săbat, căci în șase zile a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul”, îl dă pe Dumnezeu de exemplu. Munca e ridicată la rangul de obligație, la rangul unui imperativ moral. Așa cum recoltarea precede secerișul, tot așa și munca precede odihnei. Marea importanță acordată Șabatului este un cadru pentru prețuirea muncii. Prin referirea la exemplul lui Dumnezeu, munca devine cea mai înaltă onoare, un blazon incomparabil. S-a spus: „Ca și Tora, munca este un legămînt”. A pune semn de egalitate între muncă și Tora, comara cea mai scumpă pe care o posedă un evreu, este culmea prețuirii muncii. Un aforism al lui Solomon sună astfel: „Un om care lucrează cu sîrg este mai presus de un rege”.

Din numeroasele referințe la muncă, ce apar în Talmud, reiese clar atitudinea față de aceasta. Nevoia de a avea o ocupație este ridicată și de Talmud la rangul de precept sînt. Talmudiștii au dedus că prima parte a versetului 9 din capitolul 20 al Exodului „Șase zile vei lucra...” este o poruncă separată și nu doar o introducere la interdicția de a lucra în zi de Săbat. Rabi Iehuda ha-Nasi explică: „Aceste cuvinte constituie o poruncă separată. Așa cum fiilor lui Israel îi s-a poruncit să respecte Șabatul, tot așa îi s-a poruncit să muncească”. Virtutea muncii este în permanență ridicată în slăvi: „Omul trebuie să iubească truda, nu s-o urască”.

Nici o muncă nu e înjositoare: „Transformă Șabatul în zi obișnuită (în sensul de a te lipsi de un meniu special) decît să depinzi de alții” (Șab. 118 a). Se spune că atunci cînd rabi Iehuda mergea la bet midras, el purta pe umăr un vas de pămînt și spunea „Munca e mare pentru că ea onorează pe cel ce o efectuează”.

Nu mai puțin important era și aspectul inactivității ca pericol social, scos în evidență de unele proverbe ca: „Lenevia duce la desfrînare”; „Cel ce nu îl învață o meserie pe fiul lui e ca și cum l-ar învăța să fie hoț”; „Cel ce are o meserie e ca o vie înconjurată de gard”. Mai există proverbe care scot în evidență valoarea terapeutică a muncii.

Talmudul pune mare accent pe demnitatea muncii. Caracteristic în acest sens este indicația că „Cei ce muncesc nu sînt obligați să se ridice în picioare în fața unui cărturar în timp ce sînt ocupați cu munca lor” (tractatul Kidușin).

ANGELA GRUENFELD

(Continuare în pag. a 7-a)

Colecția de artă Moise Weinberg

Pe ușa unui apartament obișnuit de bloc din centrul Capitalei se află o tablă pe care se poate citi inscripția: „Colecția de artă Moise Weinberg”. Este vorba de o amplă colecție de artă plastică pe care proprietarul ei a declarat-o, încă din 1945, de utilitate publică. Pentru amatorul de frumos ce trece pragul acestei case, este greu să se decidă asupra căreia opere de artă să-și oprească privirea. Picturi dintre cele mai reprezentative ale artei românești moderne stau alături de piese de ceramică din diverse țări și epoci: emailuri, chousencuri, porțelanuri, argintării, covoare orientale și mobilier de stiluri diferite. În mape speciale sînt păstrate ghușe, acuariele și desene prețioase.

De la prima pictură achiziționată de Weinberg în 1934, pe atunci în vîrstă de 25 de ani, și pînă astăzi, s-a constituit nu numai o colecție în adevăratul sens al noțiunii, ci se poate vorbi pe drept cuvînt de reprezentarea abreviată a istoriei unei dintr-acele mai caracteristice și fecunde epoci de artă românească. La începutul secolului nostru nu existau prea multe colecții publice și muzee în București, doar câteva pinacotece pe care Weinberg, adolescent, le frecventa cu asiduitate. Cu timpul s-au constituit colecții valoroase printre care ale lui Zamiatse Simu, Toma Steilian, H. K. Zambacian, Aristide Blank, dr. Aronovici, G. Opreșcu, Eli Bercovitz, dr. I. N. Dona și altele.

Cu banii agonisii, Moise Weinberg a achiziționat prima pictură, un *Peisaj* de Nicolae Verinont, punînd astfel piatra de temelie a viitoarei colecții. A urmat apoi un mic dar valoros tablou de Nicolae Grigorescu cu un *Peisaj* de Adam Băltatu. Nu vom întra aici cele câteva sute de pinze achiziționate de M. Weinberg de-a lungul anilor. Vom aminti doar că preferințele sale s-au îndreptat spre artiști cu Gheorghe Petrașcu, Theodor Pallady, Nicolae Tonitza, Al. Ciucurencu, Francisc Sirato, R. Schwelzer-Cumpănuș, Lucian Grigorescu, Victor Brauner, M. H. Maxy, M. W. Arnold, G. Ștefănescu, Sorin Ionescu, R. Isăil și mulți alții. Cu gruparea două sute de lucrări semnate de Isăil Iser, colecția este cel mai reprezentativ ansamblu al creației acestui maestru. Cu prilejul expoziției retrospective Iser din 1956, la Sala Dalles, 80 din lucrările expuse au fost puse la dispoziție de Colecția Weinberg.

Poate că evenimentele cele mai pardonabile din existența unui colecționar sînt cele legate de contactul cu artiștii, de momentul optimului pentru un tablou sau altul. M. Weinberg a trecut de nenumărate ori prin astfel de emoții artistice. Printre acestea a fost și înfălișirea cu pictorul Theodor Pallady. Acesta își avea atelierul, prin anul 1938, la hotelul Paris, actualul hotel Muntenia de pe strada Academiei. Weinberg i-a fost prezentat pictorul de către un alt colecționar, inginerul Leon Lazerson. Pictorul Pallady se despărțea greu de tablourile sale, de aceea, pentru a-și putea cumpăra lucrări, aflat colecționarul Weinberg cit și alți amatori, erau nevoiți să uzeze de o veritabilă diplomație. Totuși, alături de multe lucrări valoroase ale maestrului, Weinberg a reușit să obțină și celebrul autoportret care figurează astăzi în Enciclopedia Română și care a reprezentat creația lui Pallady în multe expoziții organizate în țară și peste hotare.

În colecția Weinberg se află la loc de cinste câteva dintre pinzele lui Gheorghe Petrașcu, printre care și o celebră *Natură moartă*, care, după afirmațiile specialistilor, ar fi una dintre operele capitale ale pictorului.

Pe Alexandru Ciucurencu, colecționarul i-a cunoscut în anii războiului, înfrîpîndu-se de atunci între ei o prietenie bazată pe afinități și preocupări comune. Cu prilejul participării lui Al. Ciucurencu la Bienniala de la Veneția din 1956, pictorul a solicitat colecționarului împrumutarea mai multor tablouri. Ca o recompensă pentru aceasta și pentru multe alte gesturi amicale ale colecționarului, Ciucurencu i-a făcut un portret pe care însuși pictorul îl consideră ca cel mai izbit din întreaga sa portretistică.

Personalitatea artistică a pictorului Iser s-a impus cu deosebire amatorului de artă. Cu prilejul comemorării la Academia Română a 10 ani de la decesul pictorului, lui M. Weinberg i-a revenit sarcina să vorbească despre „Iser, omul”. Weinberg este unul dintre cei care au trăit în anturajul pictorului aproape două decenii.

O colecție trăiește prin contactul permanent cu publicul. Una dintre aceste instituții de artă, ale cărei uși sînt deschise oricărui vizitator, este și aceea din

Un colț al colecției

strada Alexandru Sahia 36. Numele colecției Weinberg este menționat în publicațiile de specialitate, în ghidurile turistice din țară și din străinătate. Mai mult decît atât, o selecție de peste 130 lucrări a fost înălțată în anii 1965-1966 în câteva mari centre culturale ale țării.

Multe dintre tablourile colecției sînt solicitate în expozițiile organizate peste hotare. În cartea de impresii a colecției sînt consemnate numeroase aprecieri, printre care și cele ale unor personalități ca T. Teodorescu-Brașiște, care scrie: „Punînd colecția sa la dispoziția publicului, M. Weinberg a făcut o mare faptă de cultură... înscrind-se la loc de cinste între cele mai strălucite afirmări ale genului românesc”. Academicianul Ion Jalea notează: „Colecția reprezintă dovada unui mare discernămint artistic și a unei serioase preocupări intelectuale”.

Vizitatorii colecției au la dispoziție catalogul monografic editat în mai multe limbi.

EUGEN O. IACOB

DIN FOLIANTELE TALMUDULUI

Pe doi oameni îi urăște Dumnezeu: pe cel ce vorbește altfel de cum gîndește și pe cel ce poate depune mărturie la judecată spre a scăpa pe un nevinovat și nu o face.

Rabi Baroka din Chosae se întîlnea deseori în piață cu profetul Eliahu. Într-o zi acesta îi spuse:

— Azi poți să-mi pui o întrebare...

— Iată ce te-ăș întreba: ai putea să-mi spui căruia dintre toți oamenii aflători acum în piață îi este sortită fericirea veșnică?

— Uite colo! Îi vezi pe cei doi frați care tocmai stau de vorbă? Amîndoi vor avea parte de fericirea veșnică.

Rabi Baroka se apropie pe dată de cei doi:

— Iertați-mă că vă întrerup, dar trebuie să vă întreb ceva foarte important și vă rog din suflet să-mi răspundeți: ce fel de viață duceți și care e ocupația voastră preferată?

— Cînd vedem pe cineva trist, îl înveselim și cînd vedem că doi oameni se ceartă, nu crîșmăm nici o osteneală pînă nu-i împăcăm...

Nu spune: „Cutare e învățat și eu nu”, ci du-te și învață cît a învățat el. Nu spune: „Cutare e frumos și eu nu”, căci va veni o zi cînd veți semăna leit. Nu spune: „Cutare e tare și eu nu-s” căci tare e acel ce-i desăvîrșit în învățatură.

Cîntarea cîntărilor

(Urmare din pag. I-a)

din versete fiind deseori amplificate, autorul permițîndu-și chiar situații inexistente în textele cercetate (diversele ediții românești ale Bibliei — n.n.). Mai mult, pentru clarificarea unor barece crescînd dramatic necesar, s-a renunțat în câteva locuri la ideile din unele versete (...), și tot în acest scop s-a mărit participarea cerului, care în poemul de față intervine fie în ideea de cor al îngerilor, fie al bărbatilor tineri, sau al ostasilor etc.”

Avem de-a face, deci, cu un poem original, propriu, care-și are surse în *Cîntarea Cîntărilor*. Problema ce se punea poemului era aceea de a evita primejdia, legată de operația amplificării, a parafrazării cu atare: diluarea substanței lirice. Și ei a rezultat o fericit, dînd o frumoasă versușe personală.

Revenindu-ne la o viziune personală, avem în vedere nu doar arhitectura, alta, a poemului, ci, în egală măsură, o seamă de elemente, începînd cu cele care țin de decor și sfîrșind cu construcția imaginilor care, menținîndu-ne în atmosfera textului biblic, creează o ambianță totuși pe undeva diferită.

În poemul biblic decorul e fecer: pășuni bogate și grădini de crini, păduri umbrase și livezi luminoase. Elementele acestea le aflăm și în versiunea lui Radu Cîrneci. Lor îi se adaugă, însă, altele care țin de același peisaj — *desperțul, bunăoară* —, motivate artistic de necesitatea de a afla o expresie adecvată, proprie însă, sentimentelor trăite de eroi. Efectele poetice sînt remarcabile: „De timp, aștept, săruturile tale / Și dezmerdările aștept, minuna mea / precum un călător pe aspră cale / visează oaza, insetat să bea / (...) / Intoarce-ți către mine, fraged chipul / și sîni tăi înmugurînd cu dor, / cu puii verzi să rodnicim nisipul / nepăsător.”

Pentru că vede textul biblic al *Cîntării Cîntărilor* cu ochi profan, fiindcă refuză să considere dragostea Sulamitel pentru Păstor ca o frumoasă alegorie vorbind despre o aspirație spirituală, cea mai înaltă cu putință, poetul român își construiește astfel imaginile încît să accentueze elementul spiritual al iubirii dintre eroii poemului. Elementele imaginii vor fi luate, în consecință, nu în evaluativitate dintr-un univers al roadelor împănate, al alimentelor delicioase și consistente, ci, în egală măsură, și dintr-unul al materialelor gingașe, delicate, vaporose, sau chiar direct din acel al spiritului, precum lumina, bunăoară, sau duh etc. Trupul Sulamitel, care e o „minună”, pare a fi opera unui artist; ea e „fragedă lumina”, „lumina lină”, „curată” sau „pură-amărmare”, versul ei „luminează lumina”, cîntecele ei „sînt orgă de mîltase”, iar în somn „legănă ouăni”. Pînă și sîngele-i, care uneori e „sonor” și în care dănuțe un foc, pare spiritualizat, de vreme ce același foc se află „și-n duh cereș”. Mireasa dorește cu mirele să-și desfășoare „tăcerea-n muzici de tăceri”, să caute în ochii ei „tăcerile cu sunet de argint”, îi vorbește, aici, poate nepotrivit, mirelui, de mituri vechi reînnoindu-se, iar mirele „de esențe de iubiri născînd iubiri”. Numele Păstorului, care poartă pe degete „anuri aurinde”, e „abur respirat”. Regele e poetul veșnic, „de cînt risipitor”.

S-ar mai putea vorbi de o versiune proprie, de o operă originală deci, și în sensul unei anume tendințe de a autohtoniza poemul biblic, introducînd cu măsură, pentru a se integra firesc ambianței generale, care rămîne orientată, elemente specifice lirismului românesc: ideea de dor, de exemplu. (Nu lipsește nici elementele ale mitologiei românești, Zburătorul, de pildă: „Mă doare / îndepărtarea ta de Zburător”). În sensul, înarși, al unei tendințe de a intelectualiza poemul biblic, de a atribui sentimentului uman dimensiuni cosmice: „O sînt încins și ard de nerăbdare, / dar unde ești, înalta mea de dor? / Mă doare cerul, soarele mă doare, / e-n mine-un foc de patimi dătător”. Metafora „înalta mea de dor” e în spirit popular; versul „mă doare cerul, soarele mă doare” nu mai e însă în spirit popular. Poetul popular ar fi spus cam în felul acesta: „Cerul mi se înmouează; soarele se-atuncecă pentru mine”, căci în viziunea lui elementele firii trebuie să participe la suferința sa. A mă doare cerul — denotă, însă, o viziune intelectualistă, a unui om care nu se simte doar integrat universului, ci trăiește cu toată ființa sa și gîndește universul.

Noul poem al lui Radu Cîrneci este o remarcabilă reușită. O „probă, rotodată”, ca textul *Cîntării Cîntărilor* din Cartea Cîntărilor continuă să fie și astăzi o generoasă sursă de inspirație poetică. O sursă inepulzabilă și un model nepieritor.

IACOB LEIBOVICI

1974: ÎN BUCUREȘTI, 27 000 DE APARTAMENTE

Planul de dezvoltare a Capitalei prevede pentru anul 1974 construirea a 27 000 de apartamente. Dintre acestea, 5 000 se vor realiza pe artera Pantelimon—Iancului, 3 000 pe B-dul Ion Șulea, peste 1 800 în zona B-dul Armata Poporului etc.

Concomitent cu blocurile de locuințe, se vor realiza și dotările social-culturale: creșe cu peste 5 400 locuri, grădinițe cu 1 200 locuri, peste 87 000 m.p. de spații comerciale etc. De asemenea, se vor da în folosință hotelul de pe Calea Dorobanți, construcție cu 20 de niveluri și hotelul de la intersecția B-dului Republicii cu strada Armeanescă.

200 MILIOANE DE RULMENȚI

De curînd la Uzina de rulmenți Brașov a fost livratul de-al 200-lea milion rulment produs aici. Nomenclatorul de rulmenți a ajuns astăzi la peste 300 tipuri-dimensiuni, utilizați la cele mai variate mașini și agregate.

Rulmenții fabricați la Brașov se bucură de o excelență apreciere pe piața internațională.

O NOUA FILATURA DE BUMBAC

La Cîmpulung Moldovenesc o intrat în producție prima linie a noii filaturi de bumbac. Fabrica — înzestrată cu utilaj din cel mai modern — vine să întregască peisajul industrial din această parte a țării.

NAVELE DE LA GALAȚI

În preajma Anului nou, de pe calea Șantierului naval din Galați au fost lansate alte 3 nave, cu un tonaj între 4 500 și 18 000 tdw.

81 000 DE VAGOANE

Constructorii de vagoane din Arad au realizat vagonul cu numărul de fabricație 81 000. În fluxul de fabricație a uzinei se află 26 tipuri de vagoane de marfă și 8 de călători. În acest an vor fi realizate alte 14 tipuri de vagoane.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI PESTE HOTARE

Facultatea de medicină din Braganca (Brazilia) a conferit titlul de *Doctor honoris causa* savantului român prof. dr. Ana Aslan.

La Centrul cultural din Belgrad s-a deschis o expoziție de cărți românești. Cele 700 de exponate reprezintă toate sferile activității editoriale.

MAGISTRALA DE OȚEL

Siderurgistii din Roman au marcat recent un eveniment deosebit: realizarea a 1 milion kilometri țevi de oțel fără sudură.

HIDROCENTRALA PORȚILE DE FIER

Hidrocentrala Porțile de Fier a produs în anul 1973 cantitatea de 290 milioane kWh peste prevederile de plan. Totodată a fost realizată o economie de 3 600 000 kWh energie electrică la consumul propriu al centralei.

GALLIPOLI

Gallipoli este un port din Turcia europeană, în apropierea cărui se află fortăreața Abidos, numită de evrei și Migdal Oz, în care în anul 1066 a fost închis falsul mesia Sabetai Zvi.

În acest oraș exista o comunitate evreiască încă de la începutul mileniului nostru. Când celebrul călător Benjamin de Tudela a vizitat acest oraș, a găsit acolo o obște de peste 200 de persoane, menționată și în documente din timpul domniei lui Mihail al VIII-lea Paleologul (1261).

La sfârșitul secolului al XV-lea, comunitatea a crescut prin sosirea unor refugiați din Spania și Portugalia. În anul 1912 existau în Gallipoli 2 500 de evrei. Ei au avut de suferit datorită cutremurului de pământ din acel an, ce a distrus întregul cartier evreiesc.

În timpul războiului balcanic (1912-1913) au sosit la Gallipoli un mare număr de refugiați, între care și evrei.

Din anul 1933, toate problemele religioase și administrative ale comunității din Gallipoli au fost subordonate rabinatului districtual de la Canakkale. Între cele două războaie mondiale, și după aceea obștea a continuat să descrească.

meridionale

Scurtă istorie a comunității din Londra

Când în anul 1232 Henric al III-lea a înființat la Londra „Domus Conversorum”, comunitatea evreiască avea în urma ei aproape două sute de ani de existență. Veniți din Rouen (Franța) odată cu Wilhelm Cuceritorul (1066), primii evrei stabiliți la Londra s-au bucurat într-o oarecare măsură de indulgență și sprijin. Din vechi documente de arhivă luăm cunoștință de existența unei colectivități evreiești în jurul pieței West Cheap, iar într-o evidență a locuitorilor a canonicele bisericii St. Paul, din 1113, se menționează o stradă a evreilor, aflată în cartierul numit azi „Old Jewry”. Informațiile cu privire la această primă comunitate sînt extrem de limitate, pentru o perioadă de aproape un secol neexistînd decît șase referiri. Ca și ceilalți evrei din țară, ei erau supuși al regelui, nefiind legați de baroni. Fîind considerați străini, nu făceau parte din bresle și erau scutiți de taxele obișnuite, totuși principala lor menire era de a asigura veniturii coroanei, fiind cîteodată impuși în mod arbitrar la sume fabuloase. Pentru reglementarea problemelor interne aveau propriul lor tribunal, *Bet Din*, numit *Capitulum Iudaeorum*.

În timpul domniei lui Henric al II-lea, comunitatea s-a mărit prin sosirea unor imigranți din Europa. După cum rezultă dintr-o scriere a lui Solomon ibn Verga, la 1166 ea număra 2 000 de suflete. În această perioadă a venit la Londra ilustrul vîlstar al iudaismului sefarad, Abraham ibn Ezra, care a scris cărțile sale *Igheret ha Șabat* și *Iesod Mora*, în anul 1158. Printre cărturarilor locali se număra Joseph ben Jacob Morel (Josce fil Copin) care a parafrizat comentariul despre Bi-

ble al lui Abraham ibn Ezra; Moses ben Iomtov, autorul unei lucrări despre punctuație *Darhe Hanikuk Vehaneginot*; Elhanan ben Isaac care a scris un tratat despre calendar *Sod Haibur*. Viața spirituală s-a intensificat în 1182 prin sosirea unor rabini erudiți, expulzați din Franța de Philip Augustus.

La moartea lui Henric al II-lea, cu ocazia încoronării noului rege Richard I. (1189) au avut loc turburări care s-au

Instalarea șef rabinului Hermann Adler la Marea Sinagogă din Duke's Place, iunie 1891 (desen)

soldat cu incendierea cartierului evreiesc și moartea a peste 30 de persoane, între care și tosaftistul rabi Iacob de Orleans. Au urmat ani grei, în care comunitatea a fost supusă la amenzi și la lot felul de persecuții, culminînd cu expulzarea evreilor din Anglia.

În ce privește viața internă a comunității înainte de expulzare, se știe de existența a patru sinagogi, dintre care una s-a menținut pînă în 1940, cînd a fost distrusă de raidurile naziste. Există o școală superioară (*Magna schola Iudaeorum*), o baie rituală și, se pare, și un spital. Conducătorii oficiali ai comunității erau cunoscuți sub numele de *episcopi*. Azi nu putem ști exact care erau atribuțiile lor, dar din faptul că erau menționați cîte trei în același timp se poate presupune că erau deanșim, judecători la *Bet Din*, denumit *Capitulum Iudaeorum*. Printre deținătorii acestor funcții sînt menționați Deodatus (1168-78), Abraham, Deulesat și Vives (în jurul anului 1194). Există și o funcție superioară acestor capi religioși, de fapt o funcție laică, cu preocupări financiare. Dintre cei care au ocupat această funcție sînt Jacob (1199); Josce (1209); Elias ben Moses (1243) ș.a. Primul dintre aceștia, Iacob, pare să fie Iacob din Londra, menționat într-o sursă rabinică (*Darhe Moșe către Orach Haim*) că ar fi adaptat Hagada de Pesah pentru uzul femeilor și al copiilor.

Abraham ibn Ezra care, după cum am arătat, a vizitat Londra pe la mijlocul secolului al XII-lea, menționează în cartea sa *Iesod Mora* (Fundamentul religiei), scrisă la 1158, pe Elhanan (Deodatus) ben Isaac din Dampierre, pe Joseph din Orleans și pe Elija Menahem.

Scrisoare din Paris

Semnificația unei comemorări

Comunitatea evreiască din Paris a participat nu de mult la una din cele mai impresionante comemorări, cu ocazia pomnării victimelor nazismului. Organizată sub egida Asociației Consistoriale Israelite pentru prima zi de Slihot (22 septembrie 1973), a adunat în impresionanta sinagogă din Paris de pe Rue de la Victoire un număr deosebit de mare de participanți. O manifestare de asemenea proporții a dovedit că memoria celor pierduți este trează în conștiința și sufletele membrilor comunității.

Cei prezenți la comemorare și-au putut găsi numele celor dispăruți, rude, prieteni sau cunoscuți, trecute pentru vesnică amintire pe mari plăci de marmură fixate pe pereții din curtea sinagogii Victoire. În fața acestor mari panouri, în care cei prezenți s-au reîntîlnit cu amintirea dureroasă a zîlelor negre trăite sub hitleriași, a început regelemul.

Un impunător cortegiu s-a format apoi avînd în frunte purtătorii ai drapelului Franței și ale vechilor societăți și asociații evreiești din Paris, urmate imediat de combatanții din primul și al doilea război mondial, toți decorați pentru acte de vitejie și curaj. În urma lor veneau foștii luptători din Rezistența franceză, luptători împotriva fascismului, pentru viață și libertate.

Întrearea cortegiului în marea clădire a sinagogii a fost întîmpinată de acordurile puternice ale orgii și ale corului care întona: *Av Hurahamim*, *Părinte al îndurării...*

Momente de înaltă vibrație sufletească și de solemnitate au cuprins întreaga asistență.

Pe amvon se aflau reprezentanți de frunte ai administrației, oficanții și rabini Parisului. În fruntea lor, dl. Jais, Marele Rabin al Parisului.

Pătrunși pînă în adîncul sufletului de această mălătoare ceremonie, asistența, într-o desăvîrșită tăcere, în picioare, a urmări solemnitatea deschiderii chivotului și scoaterea sîlurilor sfînte.

Preluînd *Tora*, oficanțul a întonat un deosebit de cald și îndăltor *El mole rahamim*.

Marele Rabin a rostit tradiționalul *Kaddis*, în memoria celor dispăruți.

Răspunzînd cu emoție rugăciunii, credincioșii rostesc în șoaptă numele celui mort *Al Kiduș hașem*.

În predica sa, rabinul Jais a amintit de trista perioadă de prigonire a populației evreiești din Franța, în care și-au pierdut viața 200 000 de persoane.

Un alt moment impresionant al pomnării a fost clipa în care oficanțul secund a sunat din Șofar, simbolizînd pe această cale dorința fierbinte de a se face auzită în ceruri rugăciunea pentru cei dispăruți.

Această comemorare funebă care a coincis cu prima zi de poacănță pentru evreii religioși, a avut darul să trezească în inima și conștiința coreligionarilor parizieni afirmîndea la iudaism și la credința strămoșească. Șofarul a sunat de data aceasta și pentru revenirea la tradiție, la o mai strînsă și mai puternică solidaritate în sinul Comunității, în vederea zădărnirii oricărei posibilități de renaștere a neonazismului.

În încheierea comemorării, corul și întreaga asistență au întonat primele trei strofe din imnul deportaților evrei.

EMMANUEL BEN SIMON

N.R. Deși ne-a fost adresată cu întîriere, publicăm totuși această scrisoare pentru că ea are darul să înfățișeze cititorilor un moment de elevație și pioasă reculegere a obștii din Paris.

Tamisei. În acest răstimp, o seamă de personalități evreiești proeminente au fost totuși invitate oficial să viziteze Anglia. Astfel, medicul Samson de Mirabeau a fost invitat de Dick Whittington, primarul orașului, să o trateze pe soția sa bolnavă (1400) iar trei ani mai tîrziu, un alt medic evreu, David de Nigarelli de Lucca a fost chemat să-l îngrijească pe regele Henry al IV-lea.

Cînd evreii din Spania și Portugalia au avut de ales între convertire și expulzare, mai mulți marani s-au refugiat la Londra. Istoricul Amador de los Rios afirmă că Anglia a fost una din primele țări care, în 1492, a acordat azil acestora. Se pare că și regina Elisabeta le-a arătat simpatie. Cînd un grup de marani din Spania, capturați de pirați, a sosit, în anul 1500, la Londra, ei au străbătut neștiințivi străzile orașului, conducînd Maria Nunez Rodrigues, celebră prin frumusețea ei. Cam în acea vreme a luat ființă o obște, credincioasă religiei strămoșești, din care făcea parte și Rodrigo Lopez, medicul reginei. Dar după înscenarea unui complot împotriva reginei și a altor intrigi, cei mai mulți dintre maranii din Portugalia au fost expulzați din Anglia, în anul 1609. Printre cei rămași, în deceniile care au urmat s-au ridicat personalități proeminente ca Antonio Ferdinando Carbajal, Manuel Martinez Dormido, Simon de Caceres etc. care și-au câștigat prietenia lui Cromwell. În mod tacit, existența acestora era acceptată; permițîndu-li-se chiar să organizeze servicii religioase în casele lor.

În această situație, în anul 1654, Martinez Dormido a adresat lui Cromwell o cerere să permită evreilor exilați din Spania să se stabilească în Anglia și să se bucure de aceleași avantaje ca și cei născuți în țară. Un an mai tîrziu, Manase ben Israel, un rabin erudit din Amsterdam, autorul mai multor lucrări, a adresat lui Cromwell celebra sa „cerere umilă în legătură cu poporul evreu”, prin care solicita primirea și protejarea evreilor, permisiunea de a-și întemeia sinagogi și de a practica religia lor, precum și arogarea legilor antievreiești existente.

Principalele sale idei Manase ben Israel le-a expus în cartea sa *Esperanza de Israel*, pe care a dedicat-o parlamentului englez. Cartea atrase atenția lui Cromwell, care se arătă dispus să îndeplinească cererea lui Manase. Deși se ridicară noi obiecții, Cromwell își dădu în mod tacit acordul și evreii putură să trăiască neștiințivi. Pentru a întări dovada bunăvoinței sale, Cromwell îi acordă lui Manase o pensie anuală de o sută de lire.

Un document aflat la British Museum menționează că încă în acel an, un anume John Sandler a obținut aprobarea pentru construirea unei sinagogi iar ceva mai tîrziu și pentru crearea unui cimitir. Sinagoga era situată în Creechurch Lane, primul ei rabin fiind Moses Athias. Deși după moartea lui Cromwell s-au făcut încercări de a se abroga drepturile acordate evreilor, totuși în timpul lui Charles al II-lea, acestea au fost recunoscute de facto.

În anul 1674, sinagoga din Creechurch a fost transformată și mărită iar în 1701 a fost construită sinagoga din Bevis Marks, considerată și azi un monument arhitectonic deosebit al orașului.

Luazile născute în legătură cu falsul mesia Sabetai Zvi (1666) au avut ecou adînc și în sinul comunității londoneze; pînă și șamesul sinagogii din Creechurch s-a dovedit un înfocat adept al acestuia. Henry Oldenburgh, secretarul Societății regale, a scris lui Spinoza, la Amsterdam, cerîndu-i părerea în această chestiune, menționînd totodată că „puțini din cei de aici cred în apariția lui Mesia, dar mulți o doresc”.

În anul 1667, comunitatea din Londra, la solicitarea celei din Veneția, a contribuit la rîscumpărarea unor evrei, capturați și vînduți ca sclavi la Malta. De atunci, sefarzii din Londra au introdus în ritualul de Kol Nidrei o rugăciune „pentru frații noștri care călătoresc pe mare sau pe uscat”. Această rugăciune se spune în unele sinagogi londoneze și în zilele noastre.

În timpul domniei regelui James al II-lea, care s-a arătat de asemenea binevoitor față de evrei, o seamă de erudiți veniți din străinătate au devenit condu-

(Continuare în pag. IV-a)

Stele rătăcitoare

La a 25-a aniversare a T.E.S.-ului

Cortina timpului se ridică, reflectoarele memoriei se aprind, proiectând o fascicolă de lumină asupra teatrului evreiesc de altădată.

Un duruit prelung de lemn lovit de dăşumea vesteşte că „actorii“ sînt gata să intre în scenă. Incet-încet rumoarea din sală se potoleşte, privirile se îndreaptă toate înainte, către dreptunghiul slab luminat. Dedesubt, o vioară şi un pian — orchestra trupei — atacă brav o melodie populară: uvertura. Atmosfera e creată, miracolul poate să înceapă...

Dar înainte de a ne dăruii şi noi — ca toată lumea — minunii de pe scenă, să aruncăm privirea asupra sălii. Personajele de aici nu sînt cu nimic mai puţin interesante decît cele ce stau gata să apară din culise.

În fundul sălii şi la curcigu se află ucenicii şi calfe de croitori şi frizeri, băieţi de prăvălie, ba şi ciţiva vîlăjgani laşi în umeri cu palma cît lopata — hama-lii oraşului, cei care în gară descarcă vagoanele cu marfă ale negustorilor. Mai încolo, în veştiminte de simbătă, cături cu nevestele găite, stau gospodarii tîrgului — meseriaşi, misfi, mici negustori, oameni de toate zilele, de pe uliţele cobruite şi suprapopulate dinspre barieră. Toţi aceştia şed pe bănci tari, scrîştoare, sub care s-a adunat un strat de coji de seminţe de dovleac. În faţă, pe scaune cu spătar, şade elita: medicul idişit cu familia, prietenul său avocat, de asemenea amator de literatură evreiască, ciţiva negustori din centru. Prezenţa lor e remarcată şi va fi comentată miine în tîrg.

Slavă Domnului, în seara aceasta sala e aproape plină. Prin ochiul cortinei directorul trupei s-a convins de acest lucru şi de aceea a consimţit să dea semnalul de începere cu o întîrziere de numai jumătate de oră. Săptămîna trecută a aşteptat o oră încheiată doar-doar or mai pica niscăiva spectatori. Nu l-au putut cînti nici bătăile din palmă, nici fluierăturile de la curcigu. S-a bucurat de întîrziere vînzătorul de seminţe.

Aşadar, astăzi seară se joacă cu sala aproape plină. A, dorii să ştii cîţi dintre onor publicul au plătit biletul şi cîţi au intrat cu bilet de favoare? Şi directorul ar da mult să ştie acest lucru, dar acum n-are timp de socotele — e şi el distribuit în actul întîi. Şi încă nu a apucat să-şi lăpăsească barba: de la usă, unde rupea pînă acum citeva clipe biletele, a alergat în culise, să dea semnalul de începere. Oricum, şi ieri şi azi toată ziua a împărşit destule bilete de favoare: gazdelor sale şi a celeilalte familii ce alcătuiesc trupa, apoi tipografului care a tipărit afişul, croitorului care le-a închiriat redingota şi încă alora de care nu are acum vreme să-şi aducă aminte... La drept vorbind, toată existenţa lor se bizuie pe aceste bilete de favoare. Căci de ar fi să-şi plătească cu bani masa, patul, mai mult ar dormi pe o bancă în parc (cum se mai întîmplă în cite un tîrg) de nu cumva ar fi murit cu toţii de mult de foame...

Ssst: Linişte! Linişte la curcigu!... După încă alte sst-uri şi îndemnuri mînioase la linişte se face într-adevăr tăcere.

Privirile sînt aţînţite, toate, asupra scenei, unde se consumă una din melodramele atît de cunoscute ale teatrului idiş. Părinţi rămaşi singuri, părăsiţi la bătrîneţe, aişi plîng jalea şi dorul după feciorii rîstîpiţi prin lumea largă, unde i-a dus goana după o bucată de piine. Anii au trecut, părinţii au îmbătrînit, feciorii au devenit la rîndul lor părinţi, iar între unii şi alţii se întinde depărtarea, dorul şi oceanul. Ridicîndu-şi tragic privirea spre poza din perete, mama cîntă cu glas sfîşietor: „Păpirene kinder... Copii de hîrtie/ O poză pe perete/ E tot ce mi-a rămas...“ În întunericul din fund femeile plîng cu sughiţuri, ba chiar şi în primele rînduri cite una din cucoane îşi scoate batista din poşetă spre a-şi şterge, elegant, o lacrimă...

Succesul e asigurat. De la sfîrşitul primului act onor publicul cere bis. La fel de tragic, primadona repetă cupletul. Aplauzele de la sfîrşit răsună pentru actori ca o răsplată şi o făgăduială: publicul va da urmare chemării călduroase, ceremonios rostită de către domnul director al trupei, de a onora cu prezenţa în număr tot atît de mare şi reprezentanţa de simbătă seara, cînd pentru prima dată în acest oraş şi în beneficiul rînsăfătei primadona e ansamblului se va juca celebra dramă „Şulamit“ de Goldfaden. Onor publicul este invitat să nu piardă ocazia de a vedea o reprezentaţie cu totul de neuitat...

„Păpirene Kinder“, „Şulamit“ de Goldfaden, „Sacrificarea lui Itzhak“, „Regele Lear“ de Shakespeare, prelucrat şi îmbunătăţit clar de către directorul trupei... Piese biblice, istorice, drame şi comedii, traduceri şi adaptări, improvizatii şi re-luări, ce nu cuprînde repertoriul trupei? Toate cu cîntece şi dans, cu aceeaşi „actorii“ în aceleaşi rochii decolorate şi uzate, cu aceeaşi redingotă de imprumut, în acelaşi decor alb, sau cel mult cu un lăicer oferit şi el pentru o seară în schimb unui bilet de favoare...

Trupa venea în tîrg pentru o săptămîină şi rămînea toată iarna. Căci — vai — pentru a-şi continua turneul, avea nevoie de tren şi aici biletul de favoare nu prea avea trecere. De aceea, cu cît iarna înainta, afişele trupei deveneau tot mai patetice, reprezentaţiile de adio şi irevocabile de adio mai dese, doar-doar vor aduna sumă necesară pentru a-şi continua călătoria.

Căci „actorii“ teatrului idiş erau stele rătăcitoare — așa i-a numit Şalom Alechem, cel care i-a cunoscut şi i-a tîbit ca nimeni altul. Erau stele rătăcitoare, decît că uneori erau în neputinţă de a-şi urma traectoria...

Vremea, circumstanţele, au schimbat multe în această lume, inclusiv condiţia actorului evreu. Astăzi toate acestea aparţin trecutului, de care puşini şi rareori îşi mai aduc aminte. De aceea, înainte de a lăsa cortina timpului să cadă, mai înainte ca reflectoarele memoriei să se stingă, să dăruim o floare a amintirii „actorilor“ de altă dată, stele rătăcitoare ce au adus şi ei un strop de lumină în viaţa tîrgului.

VICTOR RUSU

Acorduri festive de Sabat la Bucureşti

Sub acest titlu sugestiv, revista „Israelitisches Wochenblatt“ de la Zürich publică următoarea relatare a publicistului Meir Wagner, care a vizitat recent obştea noastră.

Cînd am intrat, vineri seară, în marea sală a templului coral din Bucureşti, am privit cu uimire stelele de credincioşi veniţi să asculte predica şef-rabinului dr. Moses Rosen, cu care se încheia serviciul divin. Enoriaşii comunităţii sînt mîndri de cantorul lor şi mai ales de corul care acompaniază serviciul divin şi care se adună săptămînal la repetiţii, iar vineri seara la rugăciune. Acest lucru este posibil datorită faptului că evreii din România socialistă se bucură de acelaşi drepturi ca orice alt cetăţean român. Astfel, Constituţia României permite evreilor să se adape în fiecare săptămîină la profundele învăţături ale şef-rabinului.

După serviciul divin de vineri seară, două-trei sute de persoane au luat loc în

Comunitatea din Londra

(Urmare din pag. III-a)

cătorii spirituali ai comunităţii. Printre aceştia s-au numărat Jacob Saporas, Joshua da Silva, Jacob Abendana, Solomon Aylton, David Nieto. În această perioadă au început să seosească şi evrei aschenazi, care şi-au organizat o comunitate aparte. Primul ei rabin a fost Iehuda Loeb ben Ephraim Anshei ha-Kohen, urmat de rabi Aaron ben Moses din Dublin şi apoi de Uri Phoebus ben Naftali Hirsch, numit şi Aron Hart. Această comunitate a luat numele de „Great Synagogue“, devenind pe măsura sosirii unor noi evrei aschenazi cea mai numeroasă din Londra.

Secolul al XIX-lea a fost o perioadă de creştere a comunităţii londoneze. Au fost construite noi sinagogi. La insistenţele baronului Lyon de Symons a luat fiinţă un consiliu de şehita (tăiere rituală), în care sefarzii colaborau cu aschenazii. Acest comitet s-a transformat mai tîrziu în „The Board of Deputies of British Jews“, organizaţia reprezentativă a evreilor din Anglia. Vechea Talmud Toră, înfiinţată în 1732 de comunitatea aschenază, a devenit „The Jews Free School“, una din cele mai importante şcoli evreieşti din Europa. În 1855, sub auspiciile şef-rabinului Nathan Marcus Adler a luat fiinţă un seminar teologic modern „Jews College“ şi numeroase organizaţii filantropice. În 1870, principalele obşti aschenaze s-au unit sub numele de „United Synagogue“.

Într-un sfert de secol, obştea evreiască a crescut de la 47 000 la 150 000 de suflete. Printre noii sosiţi erau foarte mulţi meseriaşi modeste, croitori, cizmari, timpieri. Pentru ajutorarea şi absorbirea acestora au fost înfiinţate noi societăţi filantropice.

Se poate spune că istoria evreilor din Londra a fost dominată în secolul al XIX-lea de trei fapte: lupta pentru emancipare, consolidarea internă a comunităţii şi primirea noilor sosiţi din răsăritul Europei.

Din iniţiativa conducătorului Bet Din-ului sefard, Barnett Abrahams, a luat fiinţă o asociaţie pentru răspîndirea cunoştinţelor religioase; şi-a făcut apariţia o presă evreiască, două publicaţii cu apariţie lunară „The Hebrew Intelligencer“ şi „The Hebrew Review“ şi săptămînalul „Jewish Chronicle“, înfiinţat în 1841 de David Meldola şi Moses Angel, care este şi azi unul din cele mai importante ziare evreieşti din lume.

În perioada dintre cele două războaie mondiale a luat fiinţă un centru comunitar care a adăpostit principalele instituţii evreieşti, precum şi un muzeu. În 1970, existau la Londra şi în suburbiile sale 200 de sinagogi, 19 cămine de bătrîni, spitale, şcoli etc.

La Londra apar numeroase publicaţii evreieşti, ziare, reviste, cărţi. Există zece mari biblioteci şi muzee cu colecţii evreieşti. Comunitatea evreiască din Londra joacă un rol foarte important nu numai în rîndurile evreilor din Anglia, ci şi în viaţa evreiască din întreaga lume.

sala restaurantului ritual, unde sub auspiciile şef-rabinului şi a d-nei dr. Rosen s-a desfăşurat un tradiţional Oneg Şabat. Masa festivă a început cu Kiduş şi zemirot tradiţionale, culminînd cu comentarii înţelepte din Tora, rostită de d şef-rabin. Bucuria Şabatului şi sentimentul de apartenenţă evreiască au domnit în tot timpul reuniunii.

Activitatea în domeniul culturii iudaice se desfăşoară şi în timpul săptămînilor. În cadrul ei, o dată pe săptămîină şef-rabinul dr. Rosen ţine cite o prelegere din domeniul istoriei şi culturii evreieşti.

Dar nu numai în capitală, ci şi în cele şaptezeci de comunităţi din ţară se depun eforturi pentru menţinerea vieţii comunitare. Prin grija Federaţiei Comunităţilor Evreieşti a fost adus un habam din Israel, care are sediul la Chuj, a treia comunitate ca mărime, va asigura unei părţi a populaţiei evreieşti carne kaşer. Majoritatea problemelor comunităţilor, răspîndite în întreaga ţară, sînt soluţionate de Federaţie, care îşi are sediul la Bucureşti. Conducătorul acestei organizaţii este şef-rabinul dr. Rosen, una din personalităţile cele mai proeminente din viaţa evreiască contemporană. Este evident că activitatea d-sale constituie o garanţie a trăiniciei iudaismului din România.

Spiritul în care comunităţile evreieşti din România îşi desfăşoară activitatea pentru menţinerea identităţii proprii constituie un exemplu pentru întreaga Diaspora.

DECESE

În perioada 26 decembrie 1973 — 10 ianuarie 1974, în cîmîntirele Comunităţii evreilor din Bucureşti au fost înhumate următoarele persoane decedate:

Flitman Frima (84 ani), Str. Otteni 76; Sterian David (72), Intrarea Herbac 6; Margulies Sigmund (91), Calea Victoriei 128; Gherşin Beniamin (57), Calea Dudeşti 223; Gruenberg Aron (52), Barajul Cucuteni 10; Eskenazi Victoria (48), Str. Florilor 29; Weintraub Leia (72), Biserica Enei 16; Sultî Zaharia (81), Moise Nicoară 38; Halpern Avram (69), Şoseaua Mihael Bravu 42; Wexler Naftule (94), Suren Spandarian 3; Zalmanovici Iosef (56), Pucioasa; Mayer Carpen (74), Logofătul Tăut 53; Mehr Ruhel (86), Tincani 10; Rosenstein Janeta (86), Matache Dobrescu 20; Kaufman Sami (63), Calea Moşilor 96; Ormstein Ghita (85), Labirint 62; Silberstein Betti (75), Cantemir 12; Segaler Malca (72), Mămulari 3; Gherşin Beila (76), Spoitari 5; Breazu Ion (85), Galaţi 23; Iosobaş Raşela (69), Anton Pan 28; Zucker Ezriel (75), Papazoglu 49.

Comunitatea evreilor din Sibiu deplînge înecetarea din viaţă a lui

MOISE VEGH

în vîrstă de 62 de ani fost preşedinte al comunităţii noastre. Îi vom păstra vie amintirea.

Comunitatea evreilor din Vatra Dornei anunţă cu regret înecetarea din viaţă a lui

ABRAHAM SCHENDEL

cel mai vîrstnic membru al obştei noastre, fost timp de peste 50 de ani membru activ al societăţii „Sacra“.

Fie amintirea sa binecuvîntată!

Revista Culturii Mozaic mi-a propus să evoc împrejurările în care am scris *Calea Văcărești*.
Convins fiind că ele ar putea interesa pe cititorii noștri — pe cei bătrâni, adică din generația mea, pe cei tineri care cunosc și ei, dar într-o măsură mai mică, ambianța în care și-au trăit viața eroii cărții și pe cei tineri, care o știu doar din auzite, de la părinți și de la bunici — am așternut pe hîrtie aceste amintiri.

Cum am scris cartea?

Dorința de a scrie romanul m-a preocupat încă de-acum cincizeci de ani și mai bine. Familia mea, din partea tatei, obîrșia din Botoșani, a mamei din București.

Eu m-am născut aici, în Capitala țării, am trăit printre personajele cărții, le-am cunoscut aspirațiile, biruințele, înfringerile, bucuriile și necazurile lor, sînt un copil al uliței evreiești. Cum am scris cartea?

Am început prin a face portretul cîtorva cunoscuți, oameni de toată mînă, negustori ambulanti, actori jucînd în idiș, petitori, funcționari comerciali, mici prăvăliși, meseriași cu și fără ateliere, croitorese, cusătoare, cofeaze, chelneri, birjari, portari de hotel, proletați și lumpenproletați, o lume asupra căreia am întîrziat multă vreme cu privirea, asupra căreia mi-am îngăduit să proiectez o lumină personală.

În acest fel am scris și adunat timp de zece ani multe, foarte multe file.

Într-o revistă a vechiului meu prieten Ion Pas („Șantier” sau „Omul liber”) am și publicat — sînt cincizeci de ani și mai bine de atunci — un fragment al romanului.

Titlul acestuia a fost: *Conspiratorii din Calea Văcărești*. (Îți mai aduci aminte, dragă Pas?).

Aceste portrete au suferit diferite transformări. Cum cunoaștem pe via existența personajelor, înălțările și prăbușirile lor, am umplut alte sute de file cu secvențe din această zbuciumată viață a ghetto-ului bucureștean de altădată.

Moș Oișile

Cîteva din figurile care mi-au populat existența și care au alcătuit materia primă a romanului.

Primul om datorită căruia am luat contact cu literatura poporană a fost un bier croitor bătrîn, o rubedenie de-a noastră, pe nume Oișile. Meseria în care zice-se că era foarte priceput n-a practicat-o, însă, decît pe apucate. În schimb, era un mare povestitor. Cînd l-am cunoscut mai bine aveam șase ani.

Îmi plăcea foarte mult moș Oișile. Mic de stat, spătos, cu o ochi mai mare și cu altul mai mic, cu un obraz brăzdat și tucuriu și vesnic cu o pălărie în cap — o pălărie neagră, tare, își petrecuse existența prin circiumi și cafenele. Din pricina asta nu era bine primit, nici bine privit în familie. El simțea răceala, chiar disprețul alor săi, dar nevoia îl împingea să apeleze cu orice risc, la cîte o soră, la cîte un frate, la cîte o nepoată și, măcar că nu izbutea totdeauna să facă rost de băncuța sau de francul după care gonea, se alegea, totuși, cu o țuică, sau cu o cafea, cu o țigare sau cu o dulceață. Pînă la urmă, ciupea dacă nu o băncuță sau un franc, măcar cîțiva golani.

Bătrînul — avea pe atunci peste 70 de ani — continua să ducă aceeași viață de boem, trecînd dintr-o circiumă în alta și dintr-o ceainărie în alta.

Mie îmi arăta o mare simpatie, o reală afecțiune. Citise multe basme și romane în fascicole. Episoadele povestite căpătau în gura lui și în „interpretarea” lui, un farmec deosebit. Pe atunci, copil de șase ani, bănuiam că bătrînul e un fel de vrăjitor, în stare să-mi lumineze existența, una din cele mai triste din cîte se pot închipui. Mama era în permanentă bolnavă și așa, prăbușită de dureri, muncea la mașina ei de cusut din zori și pînă seara țîrziu. Taică-meu lucra și el ca să poată face față împrejurărilor. Nu aveam prieteni, nu mă jucam cu nimeni. Nu cunoaștem plăcerile vârstei, n-ășteptam de la nimeni nimic. Singura bucurie pe care o aveam, era atunci cînd moș Oișile povestea. Bătrînul era, fără îndoială, un mare meșter al vorbei. El nu se mulțumea să repovestească basmul citit cîndva, sau capitolul din romanul de aventuri (Rocambole, de pildă) — ci mai înflorea fabulația. Făcea ce făcea și viteazul apărător al nevoiașilor zdreboe pe făcătoria de rele, frumoasa captivă era eliberată de viteazul ei iubit, cei flămînzii și nevoiași erau ajutați... Povestitorul mi lăsa senzația sensibilității aproape maladii. Mă privea cu ochiul lui mai mare decît celălalt, plin de compasiune și-mi spunea:

— Nu fi atît de slab, dragul meu, viața are să te chinuie, trebuie s-o înfrunți!

— Și cum să fac? L-am întrebant.

Bătrînul ridica din umeri. *Toamă!* pentru că nu știa „cum să fac” schimba finalul povestirilor, ca să nu rămîie bietul copil care eram p-atunci cu otrava în suflet. Nu puteam rezista la evocarea suferinței cuiva fără ca să nu-mi simt ochii umezi.

Mai țîrziu, la vîrsta de opt sau nouă ani, începuse să scriu poezii. Primul căruia i le arătaseam era, firește, moș Oișile. Le asculta, clătină din cap admirativ și spunea că asemenea poezii n-a mai citit el niciodată. Și în chip

I. PELTZ își amintește:

Cum am scris „Calea Văcărești”

de elogiul suprem adăuga: sînt mai frumoase decît alea din *Abecedar*.

Acest bătrîn, boem din creștet pînă în tălpi, care a iubit florile, păsările, cîinii, poveștile, acest vagabond cu suflet curat, mi-a luminat, din cînd în cînd, copilăria.

Pe moș Oișile l-am descris, așa cum mi s-a înfățișat după decenii, în roman.

Alte personaje: mătușa (Mime Haike)

Era o femeie în aparență blajină, dar cu un sistem nervos deficitar. Cine știe ce atavisme operaseră asupra temperamentului ei, pentru că de cîte ori îmi aduc aminte de ea, o văd în panică. N-avuse parte această femeie, niciodată, de o zi liniștită — ce zic? — de un ceas calm. Numai cînd dormea — și nici atunci, bîntuindu-și de cele mai multe ori, de vise catastrofale. Și închipuții-vă că o asemenea fire avea o soră grav bolnavă (mama) căreia căuta să-i vie în ajutor. Dar panica permanentă în care se afla nu era — se-ntelege de la sine — de natură s-o consoleze.

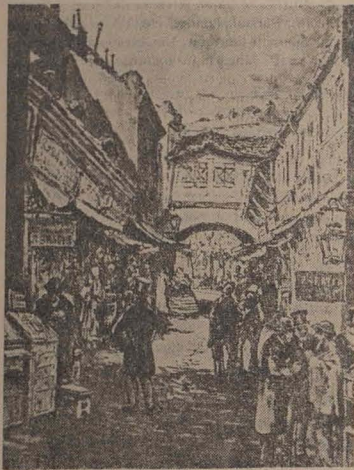
Mătușa n-a ieșit niciodată din cartierul în care s-a născut. N-a fost niciodată la vreun spectacol de teatru, la vreun film (pe-atunci cinematograful era încă mut), la vreo petrecere. Singura „escapadă” pe care i-o îngăduia soțul era un drum vara la Constanța — două sau trei săptămîni la mare. De vacanța asta mătușa avea cu ce să se laude tot anul.

Unchiul era un bărbat voinic, mincinos și cu tabieturi, fără preocupări grave, la antipodul temperamentului soției.

Atît mătușa, cît și unchiul (acesta din urmă fără o prea intensă viață interioară) trăiesc în paginile romanului.

De ce și cum i-am descris?

Explicația e simplă: de aceste personaje am dat cu ochii în anii copilăriei și în casa lor am trăit pînă la moartea mamei (cînd împliniseam vîrsta de 11 ani).

Desen de P. Skeletti

Deși nevîrstnic, de pe atunci, m-am gîndit să-i înfățișez într-o carte așa cum s-au întipărit în mintea mea, cu luminile și cu umbrele lor. Firește, m-am gîndit chiar la *Calea Văcărești*. Cam de la vîrsta de 8 ani scriam, iar cartierul, ghetto-ul bucureștean de pe vremuri, în care m-am născut, am trăit și trăiesc, mi-a sîrînit totdeauna interesul. Scriam pe ascuns poezii și povestiri, — pe ascuns, pentru că unchiul nu putea înțelege cum un copil, în loc să joace oină cu ceilalți puștani ai mahalalei, stă toată ziua-bună ziua aplecat peste hîrtoage și mîzgălește Dumnezeu știe ce. Mătușa era ceva mai tolerantă, măcar că în sine ea era convinsă că voi fi, datorită acestei patimi, un nenorocit. (M-ar fi vrut doctor, inginer sau comerciant.)

După ani și ani de zile, cam prin 1920—1921, examinînd filele scrise, portrețările făcute, ale oamenilor pe care i-am întîlnit, m-am gîndit că va trebui să lucrez la acest roman: *Calea Văcărești*.

În timp ce scriam la alt roman (*Viața cu haz și fără a numelui Ștan*, carte premiată de către vechea Societate a Scriitorilor Români, în 1929, Comisia fiind prezidată de Liviu Rebreanu) vedeam aproape zilnic proiectul *Căii Văcărești*.

Metoda mea de lucru: indiferent de obligațiile cotidiene (eram redactor la „Adevărul” și „Dimineața”, apoi la „Lupta”) stăruiam seară de seară la masa de scris, continuam să fixez pe hîrtie cîte o trăsătură majoră a personajelor, reveneam asupra observațiilor anterioare, cînd credeam că e cazul, și adăugam filelor vechi altele.

Între timp am scris și publicat, după *Viața cu haz și fără a numelui Ștan*, romanele *Amor incenuț* și *Horoscon*.

În noiembrie 1933 a apărut *Calea Văcărești*. Dar să revenim la personajele romanului, preocuparea mea constantă — și așa explic cum l-am scris — era să realizez o lucrare autentică, realistă, chiar dacă stilul este pe alocuri poetic. (Nu pot trece peste faptul că am scris și publicat poeme în proză, vezi *Fantezo vopsite*, scrisă între anii 1916 și 1920 și apărută în 1924 în editura de pe vremuri Alcalay).

Frații mătușii

Am în minte, bine fixați, frații mătușii. Să încep cu Paul. (L-am păstrat numele și în roman.) Era un visător incorigibil. Îl văd umblînd cît era ziua de lungă cu o imensă servietă subsoară, căutînd să plaseze marfa clientului hanurilor din cartier. Muncă grea, cîștiguri mici. Acest Paul, minat de o boală grea (epilepsia) și care pe-atunci o trata empiric, iubea la nebunie teatrul, îndeosebi opera. Cît era de nevoiaș, nu scăpa nici o reprezentare și îl uzeam, adesea, fredonînd cîte o arie din spectacolele văzute. Una din vedetele Operei de-acum 60—65 de ani era Florica Florescu. De această mult-dăruită cu har artistă Paul era îndrăgostit.

Alt frate: Rubin. (Și lui i-am păstrat numele în carte.)

Acest meseriaș-perier era un fantezist. Cu ochii mei, înții de copil, apoi de adolescent și în urmă de tînar scriitor, l-am surprins în variate ipostaze.

Înimă bună, temperament straniu, n-a fost niciodată mulțumit cu meseria lui. Se visa...

profesor de dans. Am fost de cîteva ori la balurile organizate de societatea „Umanitas” a chelnerilor bucureșteni: Rubin se dovedea cel mai talentat dansator.

A încercat să-și realizeze visul, — dar n-a izbutit. A murit pe front, de tifos exantematic, în primul război mondial.

Alt frate: Moriș. (Și acestuia i-am păstrat numele în carte.)

Moriș era tapiter, un adevărat artist în meserie. Visul lui: America. De altminteri, pe-atunci, în 1905—1906, America era visul de aur al celor mai săraci dintre săracii cartierului. Circulau versiuni fantastice despre subita îmbogățire a cutăruia și a cutăruia. Micul prăvăliș care nu izbutea să facă față impozitelor și șicanelor subcomisariilor și percepțiilor, trăgea obloanele și se pregătea de drum. La fel micul meseriaș, neînstare să-și cîștige o existență decentă, își părăsea atelierul, amăgindu-se cu viața îmbelșugată pe care o va duce peste mări și țări.

Moriș era înșurat, avea o soție care îi pretindea mai mult lux decît putea el să-i ofere și un copil, o fată tot atît de pretențioasă. Și într-o zi, spre disperarea familiei, îndeosebi a bătrînei sale mame și a surorii, a plecat în America. Părăsirea alor săi a fost dramatică. Am asistat, cu ochii împlînenți de lacrimi, la despărțirea lui Moriș de ai săi.

Cu trei-patru ani mai tîrziu mi-am notat într-una din filele de lucru (pentru *Calea Văcărești*) aceste cuvinte: *unchiul Moriș s-a dus. N-o să-l mai vedem niciodată*.

Erau, aceste cuvinte, ca un fel de anticipare a celeilalte morți — definitive.

Mai soseau, e drept, din cînd în cînd scrisori de la el, pînă au încetat cu totul. Bătrîna lui mamă (bunica mea Lea) rostea versul unui cîntec popular evreiesc inspirat în vremea aceea tocmai de asemenea despărțiri: „Un fiu de hîrtie”, adică un fiu pe care îl era doar în fotografia trimisă de peste Ocean în primul an al statornicirii sale pe meleagurile străine.

Alte figuri

N-am să-l uit pe profesorul dr. Gerota (în carte Gruescu) atenția dezinteresată cu care a examinat-o pe mama, *omenia* lui adînc-impresionantă; n-am să-l uit nici pe profesorul Leontescu (în carte Leonte), nici pe doctorul Strominger (în carte Stromeer) care s-au străduit din răspuțeri să prelungească zilele bolnavei.

Nu i-am uitat niciodată pe negustorii ambulanti, pe acești „cavalieri răcitorii” prin toate ulițele Bucureștilor, prin toate țîrșugărele țării cu biata lor marfă; îi vedeam înotînd în sudoare sub arșița lui Cuptor, tremurînd de frig în luna lui Gerilă.

Dar „îstețul” hanului în care am copilărit? Acest Alfred, aventurier fără noroc, neaderînd la suferință, flămînd, adesea, dar nerenușînd

(Continuare în pag. VII-a)

„Ordinea nouă”

Zilele trecute autoritățile italiene au hotărît să desființeze organizația fascistă și antisemită „Ordinea nouă”.

Condușă de baronul Iulius Evola¹⁾, avînd șase sute de membri destul de activi, scoafînd o revistă cu un titlu ca un program: „Imperium”, mișcarea — care ar fi trebuit de fapt să se cheme „Noua ordine nouă” pentru a nu fi confundată cu vechea ordine nouă, proclamată de Hitler acum vreo treizeci de ani și hotărîtă a dura minimum o mie de ani în Europa — își întemeiază activitatea pe trei principii fundamentale: onoare, credință, ierarhie.

Onoarea partidelor de tipul acesta n-a fost niciodată, se pare, destul de curată, deoarece șefii țîn mereu s-o spele în singe.

¹⁾ Cludat: ori de cîte ori aud — așa cum se întîmpla în timpul războiului, citind lista comandantilor SS — despre conții, dușii și baronii devotați rasismului sînt silit să observ voluptatea cu care aristocrații luptă împotriva ideilor nobile.

Credința trebuie dăruită orbește a celorși șefi care, după cîte știm din experiență, îi împing pînă la urmă pe aderenții mai înfierbîntați să se întrebe: cum de-am crezut în ei?

În ce privește ierarhia, lucrurile sînt, ca de obicei, simple: ei sus, noi jos. Eventual jos știm noi cine.

Cît despre metodele utilizabile pentru ducerea la bun sfîrșit a programului amintit, acestea sînt exprimate concis și relativ sintetic prin sloganul Nr. 1 al organizației: „Noi spargem capete, nu vitrine”. Lășînd la o parte tonul ușor polemic al lozincii prin care Ordinea nouă vrea probabil să se deosebească de grupările moderate dacă nu chiar reformiste și axate doar pe vitrine, trebuie să recunoaștem că natura acestei organizații obscure este cît se poate de clară, confirmînd încă odată, dacă mai era nevoie²⁾ că produsul suprem al capetelor fasciste a fost și rămîne ideea de a sparge capete.

²⁾ Se pare că mai e...

Concomitent cu interzicerea Ordinei, guvernul de la Roma a deschiș o anchetă împotriva grupării „Roză vînturilor”, tot neo-fascistă și remarcată îndeosebi datorită armelor găsite la sediul, a citorva atențate și a unei liste de o mie șase sute persoane, evrei și neevrei. O listă neagră bineînțeles (spun bineînțeles pentru că n-am auzit niciodată vorbindu-se despre liste albe, vișniile etc. și tot cercetînd viața politică a lumii am observat că toate listele sînt negre). Să mai precizăm rosturile tabelului? Programul — în asemenea cazuri — e pogromul.

Unii observatori italieni consideră că situația nu e roză și că organizația ar trebui, precum Ordinea, desființată urgent. Alții, însă, socotesc că, minuscule și incapabile a stîrni furtuni în peisajul social al Italiei, gruparea constituie o „bunafundă” și atita tot. Nu zic nu. Se prea poate. Numai că, așa cum arată istoria, bufonii s-au bucurat, prin tradiție, de ocrotirea regiilor lumii, îngăduindu-li-se cuvinte și fapte pentru care, alții în locul lor săvîșindu-le, ar fi fost pedepsiți cu tăierea capului.

ALEXANDRU MIRODAN

ENIGMATICUL OFIR...

„Și a trimis Hiram dintre supușii săi corăbieri, cunosători ai mării, ca să umble cu corăbiile cu supușii lui Șlomo. Și s-au dus la Ofir și au luat de acolo 420 de talanți și i-au dus regelui Șlomo...” In acești termeni descrie Biblia (Regii III, cap. IX, versetele 27-28) una din expedițiile luminatului rege. Și tot Biblia ne spune că de acolo corăbiile s-au întors încărcate cu aur, pietre prețioase, lemn de santal, fildes, maimuțe și păuni.

In jurul acestei expediții navale s-au purtat și continuă încă a se purta nenumărate discuții. Unde se află misteriosul Ofir? Nici un document ajutător, pentru lămurire, nu s-a găsit până în prezent. Totuși, treptat, s-au cristalizat două ipoteze cu privire la localizarea Ofirului: unii exegeți biblici îl caută undeva pe coasta de est a Africii, iar alții îl situează în India.

Până la un punct, ambele ipoteze coincid: etapa principală în drumul către Ofir trebuia să fi fost în țările din sudul Mării Roșii: Saba și regatul de pe țărmul opus al Mării Roșii. Dar în cotro s-au îndreptat corăbiile după ce au părăsit insula Socotra, acest ultim punct al cunoștințelor geografice ale mediteraneanilor antici? In spre sud, în lungul țărmului african, sau înspre est, în căutarea țărmului Indiei?

Aurul, pietrele prețioase ale Ofirului ar putea să provină de pe coastele Africii, sau de pe bogata insulă a Madagascariului. Necunoscutul amiral care a înconjurat Africa nu făcuse, de fapt, o ispravă atât de uluitoare pentru contemporanii săi, căci știm că un secol mai târziu, un print persan, Sataspes, izgonit din Persia pentru o faptă penală, a încercat să facă același lucru, iar în anul 117 î.e.n. Eudoxius din Cyzicos a găsit departe în sud, pe coasta Africii, resturile unei corăbii cartagineze. Țările din sudul Africii de asemenea practicau, folosind mononul prielnic, timp de multe secole, legături abia bănuite de cercetătorii de azi, cu coasta Africii de est. Nu este deci de loc exclus ca evreii să fi navigat și ei atât de departe, dincolo de ecuator.

Cînd, pe la 1870, Mauch a găsit în Rhodazia, pe fluviul Zambezi, resturile impresionante ale civilizației statului Monomotapa, a cărui legendară bogăție de aur a atras pe colonizatorii portughezi, s-a crezut că aurul și pietrele scumpe ale templului lui Șlomo provin de pe Zambezi. Ulterior s-a dovedit însă, că originile Monomotapei sînt numai medievale.

Cînd în Africa de sud-est s-a descoperit un popor cu caracter antropologic întrucîtva semitic, așa numiții Lemba, care trăiesc ca meșteșugari și negustori răspîndiți prin toate celelalte triburi, imediat a început să se vorbească despre descendența lor solomoniană.

În Madagascar, însă, insulă intrată probabil încă din vechime în circuitul comercial internațional, s-au găsit unele vestigii care îndreptătesc presupunerea că și acele îndepărtate meleaguri au fost vizitate de evrei. Este vorba de băștinași negrii care se cheamă Zafi Ibrahim (filiul lui Avraham) și care își revendică această descendență, afirmînd că sînt evrei. Recent, istoricii Rattimamanga și Rabemananjara au stabilit că în secolele VIII sau VII înaintea erei noastre, pe coasta de nord-est a insulei și pe mica insulă Nosy-Praha (Saint Marie), a avut loc o colonizare evreiască. Ei ar fi strămoșii misterioșilor Zafi Ibrahim. Dacă această ipoteză este exactă, atunci reiese că cu aproape trei milenii în urmă, cînd civilizația greacă abia se înfiripa, cu 100-200 de ani înaintea fenicienilor, evreii și-au stabilit comptoare comerciale pe această insulă.

Și totuși se pare că nu aici trebuie căutat Ofirul. Lista mărfurilor aduse din Ofir indică o serie de produse tradiționale ale exportului Indiei de sud și al Ceylonului și care nu puteau proveni din Madagascar. În plus, cuvîntul „tuklim” prin care pasajul biblic desemnează pămînt, corespunde cuvîntelor „tokoi” din limba tamila și „toga” din limba mala-bară, ambele limbi din India de sud. Și cuvîntul „almog” care în Biblie desemna lemnul de santal adus din Ofir, pare să aibă origine indiană.

Există vreo dovadă în afara acestor asemănări de cuvinte, în favoarea unei legături a evreilor antici cu India? Alte dovezi directe nu par a exista. Trebuie ținut seama că însăși intrarea în istorie a Indiei datează din preajma expediției lui Alexandru Macedon, deci din seco-

lul IV î.e.n., cu sute de ani după expediția de care ne ocupăm. Apoi, trebuie, de asemenea, ținut seama de faptul că hindușii s-au ocupat întotdeauna de istoria marilor formațiuni statale din nordul peninsulei, formațiuni care n-au cuprins niciodată sudul peninsulei, tocmai acel sud care a fost din timpuri străvechi deschis navigatorilor îndrăzneți.

Aproximativ în a doua jumătate a secolului al IV-lea al erei noastre, deci încă din timpul existenței imperiului roman, regele statului Cera, din sudul peninsulei indice, investeste pe evreul Josef Raban din Cranganore cu titlul de principe al Andjuvannanului, promițîndu-i dreptul de moștenire „cît timp soarele va lumina pămîntul”.

Așezarea evreiască din India, pomenită sub numele unuia dintre dregătorii ei, Josef Raban, pare deci a fi mai veche decît acest document. Tot aici se pomeneste faptul că evreii aveau ca ocupație „vopsitoria în cele cinci culori”, deci ocupa pe în societatea indiană, în care casta sau gruparea etnică coincide cu breasla, o poziție consacrată. Se mai cuvine semnalată și o altă coincidență: această singură grupare evreiască din India antică se află în portul Cranganore, principalul port al Indiei, care sub numele de Muziris apare în primul document care vorbește amănunțit de legăturile lumii mediteraneene cu India. Este vorba de „Periplul mării Erythraea” scrisă de un necunoscut navigator roman al secolului I al erei noastre, așa-numitul Pseudo-Arian. Cîrmaciul roman Hyppalos, care a descoperit navigația spre India cu ajutorul masonului Pseudo-Arian, bizantinul Cosmas din secolul al VI-lea, ca și primul portughez, Pedro Covilliam, care înaintea lui Vasco da Gama și ajuns în India, toți au atins invariabil regatul Cera și au pornit invariabil din sudul Arabiei. Se trasează, astfel, în fața noastră calea maritimă pe care au pornit cu secole înaintea romanilor, corăbiile regelui Șlomo spre India, după ce și ele făcuseră escală în regatul Saba.

Despre prezența celor cîteva mii de evrei „negri” din sudul Indiei, relatează în secolele care au urmat, atît călătorul evreu Benjamin din Tudela (secolul XII), Marco Polo (sec. XIII) cît și Vasco de Gama. Iar atunci cînd falsul Mesia — David Hareubeni apare în fața curțiilor europene ca reprezentant al dinastiei domnitoare a triburilor Reuben și Gad, susținînd că undeva în Orientul exotic aceștia posedă un stat puternic, se găsesc contemporani care să facă imediat legătura; Avraham Farissol unul din primii geografi evrei, arată în „Igheret Orhot olam” (apărut în 1524 și cunoscut sub numele de „Tractatus Itinerum mundi”) și Josef Hakohen istoricianul, în „Emek Habacha”, că afirmațiile pot fi juste, deoarece în îndepărtată Indle există urmași ai celor zece triburi.

Desigur că pentru evreii urmași ai lui Josef Raban, ca și pentru alțe popoare, stăpînirea colonialistă nu a însemnat decît începutul unui șir de singeroase persecuții. Obligați să părăsească Cranganorul, s-au retras la Cochîn. Aici li s-au adăugat, în secolul al XVI-lea, evreii europeni fugiți din Portugalia. S-a întîmplat însă un lucru ciudat: într-afit s-au adaptat acești evrei sistemului castelor indiene, încît au rămas pînă astăzi separați formînd și ei două caste: evreii negri și evreii albi.

Că la venirea evreilor portughezi, evreii din Cochîn erau la un nivel cultural scăzut o dovedește faptul că nu mai aveau rabini proprii, cu toate că cea mai veche sinagogă a lor pare să fie din secolul al XII-lea.

Nu se poate încheia această istorie a Ofirului, fără a vorbi de așa-numiții Bnei Israel, evreii indieni din Bombay. Desigur că și ei își revendică ascendența de la cele zece triburi dispărute. Mai probabil este însă ca ei să fi atîns India fie în secolul al V-lea al erei noastre, fugind din Persia din cauza persecuțiilor regelui sasanid Peroz, sau în secolul al VI-lea, fugind din Yemen în urma înfrîngerii regelui Dhu-Novas. În orice caz, tipul lor antropologic seamănă cu cel yemenit.

Merită de reținut că în secolul VIII ultimele rămășițe ale credințelor religioase persane, care odinioară au izgonit pe strămoșii Bnei-Israelilor, au venit la rîndul lor să se alăture acestor uimitori evrei, care în străvechiul Ofir au supra-viețuit mileniiilor.

V. R.

Orașe în Israel: JAFFA

Jaffa, vechea cetate din trecutul cel mai îndepărtat al țării biblice...

Numele Jaffa (Iaffo) înseamnă frumos, fermecător. El apare prima dată în Biblie în capitolul Iona I, 3 care ne relatează cum profetul, încercînd să se eschiveze de la misiunea pe care o primise de la Dumnezeu de a se duce să propovăduiască la Ninive, s-a imbarcat de la Iaffo pe o corabie pentru a fugi la Tarsis. Iaffa mai e pomenită și în capitolul din Cronici în care se descrie transportul lemnului din Liban pentru construirea templului, și care era adus cu corăbiile în acest port.

De curînd, dr. Jacob Kaplan, conducătorul lucrărilor arheologice din localitate, a adus la cunoștința publică rezultatele ultimelor sale descoperiri. În partea de răsărit a vechii fortărețe Iaffa s-a găsit un zid fortificat datînd din secolul al XVI-lea dinaintea erei noastre, precum și — în straturi succesive, — diferite obiecte din secolele al XV-lea și al XIII-lea dinaintea erei noastre. Numele de Iaffa apare în vechile documente printre orașele canaanite cucerite de Tutlos al III-lea în anul 1469 î.e.n. De asemenea îl întîlnim în scrisorile de la Tell el-Amarna și într-un papirus datînd din timpul lui Ramses al II-lea, în care e menționat ca avînd deposite regale de mărfuri și arme. Trei pietre de la poarta fortăreței, recent descoperite, poartă săpate în ele cinci din titlurile lui Ramses al II-lea. Istoria acestui vechi oraș arată că el a trecut dintr-o stăpînire într-alta. De la mijlocul secolului al XIII-lea î.e.n. s-a găsit o bară de bronz care susținea poarta din stînga a fortificației. Din această perioadă nu există documente. Biblia însă pomeneste despre tribul lui Dan de la marginea mării care a cucerit Iaffa (Iosua 19, 46) evenimente pe care istoricii le plasează acum în perioada davidică. Din secolul al IX-lea î.e.n. a ieșit la iveală o porțiune de fortăreață formată din structuri alternative de pămînt presat și cărămizi din argilă uscate la soare. Zidul este în unele locuri lat de 4-5 metri. La sfîrșitul secolului al VIII-lea, î.e.n. Iaffa a fost cucerită de Senacherib, care se îndreptă spre Iudeea pentru a înfrînge pe regele Hezekiah.

În perioada elenistică a devenit un oraș grecesc, luînd numele de Ioppe, pentru ca apoi, în perioada hasmoneană să fie recucerit și anexat statului iudeu. Din această perioadă a fost dezgropată o porțiune de zid dintr-o fortăreață, construită pe ruinele uneia din fortărețele mai vechi. Cînd în anul 66 î.e.n. Eretz Israel a fost cucerit de Pompei, Iaffa s-a desprins de statul iudeu și a devenit port liber ca și alte orașe de pe litoral. În anul 38, Herodes, în drum spre Ierusalim a cucerit Jaffa; ulterior a construit portul Caesarea, care a făcut concurență Jaffei. În timpul domniei lui Marc Antoniu, împreună cu alte cîteva orașe de pe coastă cu fost cetate Cleopatrei și abia în anul 30 al erei noastre au fost redat lui Herodes de către Caesar Augustus. O porțiune dintr-o casă aparținînd acestei perioade a fost scoasă la iveală în cursul săpăturilor.

După cum relatează Josephus Flavius, Jaffa a fost distrusă de Vespasian, care în locul orașului a construit un fort, pîzit de soldați din legiunea a zecea. Acest lucru este atestat de dale găsite la fața locului, purtînd sigiliul acestei legiuni. Chiar în timpul vieții lui Vespasian orașul a fost reconstruit, primînd numele de Flavia Ioppe. Numele acesta e menționat pe monede bătute în timpul lui Hellogabal.

Trei inscripții gravate pe o piatră, descoperită în cursul săpăturilor, vorbesc despre o comunitate evreiască care a

existat la Jaffa în perioada dintre distrugerea templului și revolta lui Bar Kohba. Inscripția menționează pe un anume Iehuda, inspector de măsuri și greutate în piața din Jaffa, în timpul domniei lui Traian. Tot din această perioadă s-a descoperit, într-o încăpere ce fusese o piatră vase de lut conținînd monede de bronz și argint. Mișna și Talmudul, ca și pietrele tombale din cimitirul evreilor din Jaffa, din perioada dintre cel de al doilea și al patrulea secol al erei actuale. Printre cărțurarii din Jaffa menționați în Talmud sînt rabi Ada, rabi Nahman, rabi Iudan și alții.

Un călător din Alexandria, descria la începutul celui de al cincilea secol Jaffa ca pe un important centru comercial, port de plecare a locuitorilor Iudeei spre țăările mediteraneene. Mai târziu, Iaffa a devenit reședința unui episcop, numele episcopului din Jaffa, Phidus, aflîndu-se pe lista membrilor consiliului bisericesc care s-a reunit la Ephesus în anul 431.

Cu timpul, importanța portului Jaffa scăzuse, fiind înlocuită cu Caesarea; Jaffa a rămas un depozit de acumulare a mărfurilor pentru flota comercială și un port de intrare a pelerinilor. În anul 1050, geograful Ibn Batlan, vorbea despre Jaffa ca despre un port în decădere, „unde nu există nici măcar un dascăl pentru copiii mici”. La începutul secolului al X-lea, rabi Joseph, tatăl lui Saadiah Gaon, a murit la Jaffa. În Ghenezia din Cairo s-a găsit o scrisoare în limba ebraică, datată din 1071, în care se vorbește despre confiscarea unor mărfuri în portul Jaffa. Un act de divorț (get), scris la Jaffa în anul 1077, dovedește că în acel moment exista acolo un tribunal rabinic. În timpul Cruciaadelor, comunitatea evreiască din Jaffa, mult micșorată, se compunea din meșteșugari, olari și sticlari, dintre care mulți s-au stabiliți apoi în Europa. Influența lor este și azi vizibilă în olăria din sudul Franței.

STUDIUL DESPRE ARISTOTEL

Literatura ebraică nu e lipsită de cărți cu privire la teorii literare. În ultimul timp, încă trei lucrări, tratînd diverse aspecte teoretice în literatură au văzut lumina tiparului. Una dintre ele este lucrarea lui Nathan Spiegel, primul studiu vast despre poezie publicat în limba ebraică. Deși autorul precizează că intenția sa este doar de a analiza două concepte filozofice și anume „mimesis” și „catharsis”, de fapt, el analizează întreaga operă a lui Aristotel, abordînd o serie de teme importante ca definiția ficțiunii, raporturile dintre ficțiune și realitate, adevărul istoric, științele și filozofia.

I. Peltz își amintește...

(Urmare din pag. a V-a)

la zîmber, — o figură a *Căii Văcărești*, cum figuri ale cartierului au fost și feciorii lui Oisiie, niște zugrăvi, zdrăhoni înalți-înalți și marderași cunoscuți, gata oricînd să se încalere cu „adversarii” mahalalei, băutori serioși și berbași.

...Apoi lumea anonimă a cecinării, a cîrciumilor. Am fost din adolescență clientul acestor localuri. Am văzut pe „depravații” cealului sorbit economic, cu cîte o bucată de zahăr în gură și săturîndu-se adesea cu o scrumbie, consumată în doi sau în trei, am văzut pe „fericiții” în stare să bea o cinzeacă sau un „sferț” în cîrciumile ponosite și amestîndu-se nu numai cu alcool, ci și cu planuri fără a doua zi. Și am intrat și la „David cel bun” unde se adunau poezii și vizitatorii altei lumi, mai drepte, mai bune.

În *Calea Văcărești* această cecinărie ocupă, pe drept cuvînt, un loc important în desfășurarea acțiunii romanului.

Înima mea s-a aplecat asupra lumii în care am trăit și bătaie ei se uneau cu ale lor.

De ce am scris-o?

Figura majoră a cărții nu este, cum s-a crezut, Ficu.

E adevărat că Flaubert, întrebat cine e madam Bovary, a răspuns: Madam Bovary sînt eu!

Ficu sînt eu, dar personajul cel mai important al cărții este Ester, adică mama, răpusă în floarea vîrstei. Răpusă de boală, dar și de munca supraomenească pe care a făcut-o din copilărie, ani și ani, ani grei de lipsuri și de năzuințe neîmplinite. Acestei sfinte figuri am vrut să-i aduc, prin scrierea romanului, smeritul meu omagiu.

Și cînd un publicist m-a întrebat de ce am scris *Calea Văcărești*, i-am răspuns, cu toată sinceritatea, cu toată convingerea: pentru că am vrut să eternizez, mai cu seamă, chipul mamei. În ce privește mediul social al cărții, reamintesc cîteva mărturii pe care le-am făcut cu prilejul apariției în 1957 a unei noi ediții.

Născut și crescut în mijlocul acestei lumi, cunoscîndu-i elanurile și deprimările, familiarizat cu fiecare dramă consumată în curțile, hanurile și casele lipsite de lumină, am ținut s-o descriu în chipul cel mai autentic cu putință. Material uman ignorat, pe nedrept ignorat — el se cerea transfigurată și m-am socotit chemat pentru o asemenea operă de fixare pe hîrtie — în timp și în spațiu — a figurilor binecunoscute din cartierul acela al Bucureștilor de altădată. Pînă la *Calea Văcărești* am cochetat cu poezia în proză și cu literatura cazurilor stranii, singulare. Romanele pe care le-am scris au atacat subiecte „excepționale” și, prin urmare (așa cum le văd toate azi) neputînd suscita decît interesul unor preturitori de extravaganta literatură. În *Calea Văcărești*, ca și în romanele cealalte pe care le-am publicat de atunci, accentul a fost pus pe autenticitate, pe conflicte reale, pe tot ceea ce alcătuia tumultul vieții.

La apariția cărții, unii critici și cronicari literari au fost surprinși de existența acestei umanități în permanență goană după un codru de pîine, după un strop de soare, după o fîcîmă de tîhnă. Deși la doi pași de ei, oamenii *Căii Văcărești* n-au intrat nicodată în sfera lor de cunoaștere. S-au publicat, atunci, zeci de recenzii, s-au făcut conferințe și procese literare privitoare la acest roman. Unii critici și conferențieri au mărturisit că, prin această carte, au luat pentru întiași dată contact cu realitatea cu totul ignorată. Tîm să arăt aci, că eroii *Căii Văcărești* nu sînt, însă, de fel tipuri deosebite, tipuri bizare, — fantastice. Ficu, Soifer, Ester, Paul, Rubin, Haik, actorul-cîntăreț de mahală, negustorul ambulant, micul meseriaș, președintele societății filantropice, toate personajele astea trăiau în mii de exemplare. E adevărat, în carte am ales din mulțime, eroi și eroine a căror viață, al căror destin rezuma viața și destinul celorlalți, a Esterelor, a Soiferilor, a Paulilor...

Iudaismul și munca

(Urmare din pag. 1-a)

„Idealul talmudic este sinteza dintre muncă și învățătură, îmbinarea studiului cu o ocupație practică. Acest ideal este exprimat de rabi Gamaliel în Avot (2,2): „Este foarte bine să îmbini studiul Torei cu o ocupație practică, deoarece efortul amîndurora te face să uiți de păcat”. Și rabi Meir susține această idee.

În ce privește munca, nu există nici o diferență între femeie și bărbat, căci chiar în Geneva femeia este destinată să-l ajute pe bărbat. Această idee este confirmată de imnul femeii vrednice, cu care se încehe cartea proverbelor lui Șlomo. Ce virtuți i se atribuie! Credință, bunătate, blîndețe, filantropie: „Ea își deschide gura cu inelepciune și sfaturi înțelepte, ne de dragoste sălăluiește pe limba ei”. Dar cel mai tare răsună lauda activității și muncii ei. O vedem la războiul de țesut și la fus. Cu podobeale făcute de ea înfrumusețează casa; din osteneala palmelor ei sădește via; ea veghează bunul mers al casei sale și fără să lucreze ea nu mîncă pîine.

ACUM 90 DE ANI ÎN PRESA EVREIASCĂ

(15 ianuarie — 1 februarie 1884)

„APĂRĂTORUL” din 16 ianuarie 1884 publică o circulară semnată de Moscu Așer, președinte și A. M. Eskenazi secretar, prin care se aduce la cunoștință Onor. publicului fondarea în București a societății israelite „Munca”. Societatea își propune „a încuraja învățămîntul de meserii și de arte printre tinerii israeliți și ajutorarea acestora pe cît posibil, pentru ca să devie buni lucrători și cetățeni onorabili, folositori patriei și familiilor lor”.

„Lucrînd astfel, vom urma exemplul străbunilor noștri din antichitate care iubeau munca și respectau pe muncitor. Mulți dintre cei mai celebri învățați erau simpli meșteșugari: Rabbi Hillel lucra lemnul, Rabbi Iochanan era cizmar, Rabbi Isaac Neftcha lucra fierul și, depar-te de a fi deconsiderați ei erau onorați de popor ca și persoanele cele mai sus puse”.

„Dacă mai tîrziu israeliții au luat o altă direcțiune, dacă ei s-au aruncat în comerț, cauza a fost persecuțiunea și nedreptele escluseri, care le închideau calea de a învăța veri-ce meserie”.

„FRATERNITATEA” a deschis în coloanele ei o listă de subscripție în folosul celor aproape 150 de suflete evreiești sinistrate de pe urma „incendului îngrozitor” din Brăila, „din care ei nu și-au putut salva decît viața”, în tolu unei țări grele.

În legătură cu aceasta, „Apărătorul” publică o corespondență din Brăila în care se arată că și local au fost luate măsuri de ajutorare. „Des de dimineață, pe cînd elementul era încă în toată furia sa, președintele Comunității, d. Osiat Silberstein a vizitat teatrul catastrofel, dară nu ca un spectator curios ci ca adevărat înger mîntuitor, luînd înseamnă despre numele și numărul membrilor fiecărei familii, despre mijloacele ordinare de existență etc.” în vederea unui ajutor grabnic.

A APĂRUT nr. IX al revistei „Bukărester Salon” de sub redacția lui I. Bettelheim. Scopul revistei este de a face cunoscută străinătății literatura română. Pe lângă dr. Bettelheim „ce publică un roman interesant din viața socială română”, mai semnează Dr. Gaster, Dr. Stern, Leop. Rappaport și alții, lucrări originale și traduceri.

BALUL „CARITAS” dat în sala Bosel, miercuri 11 ianuarie a avut un succes deplin. „Petrecerea era intimă și foarte plăcută, așa că lumea a rămas pînă la revărsatul zorilor, fără a simți cum de sboară timpul”. „În intervalele de repaus s-au vîndut buchete și fișuri care au dat un produs de peste 2202 lei, în folosul spităului”. În-deosebi de activi au fost domnișoarele Guttman, Löwenbach, Stern și Marcus și comitetul soc. „Junimeea”.

LA PLOIEȘTI s-a hotărît înființarea unui nou cimitir evreiesc. la marginea orașului.

IN EDITURA „Tipografiei române”, str. Carol nr. 3, București, a apărut „Sidun”, carte de rugăciune pentru tot anul, cu traducerea românească de A. S. Gold și N. C. Popper.

Au mai apărut: „Iudaismul ca rasă și ca religie” de Ernest Renan, în traducerea Dr. E. Schwarzfeld. „Codicele române anotate”, de Dr. Adolphe Stern.

LA TEATRUL JIGNIȚA din București, trupa de sub direcțiunea M. Horowitz joacă „vestita piesă senzațională” „Năpasta din Tis-

za-Eszlar” genre-contemporan din Ungaria”, cu cîntece și dansuri originale maghiare, în 7 acte, 1 prolog și 29 tablouri, de M. Horowitz. „Piesa fiind foarte mare, reprezentăția începe la 7 ore precise”.

Piesa într-adevăr a cunoscut un mare succes, bazîndu-se pe o întîmplare reală, cu ecou în toată lumea: un proces de așa zis „omor ritual”.

„FRATERNITATEA” din 20 ianuarie 1884 publică o corespondență din Pitești, semnată Tesviteanu, în care se arată că în iarna precedentă, evreii locali au dat trei baluri: unul de către Comunitate, care a produs 400 lei în folosul noului cimitir; unul de către societatea „Zion” cu un beneficiu de 300 lei destinați pentru mîntuirea unei fete sărmăne; iar un altul dat de „Junimeea”, al cărui beneficiu de cîteva sute de lei s-a împărțit la săraci. „În fine, bogății au jucat și săracii s-au bucurat”.

„Dar est-timp? Nimic din toate acestea. Bogății noștri merg de joacă la alte baluri, în ciuda săracilor”. „Parnasath Anim” nu mai există. Ceașul sinagogii își adună leașa cu gologanul. Școlii avem două: una particulară, unde cine poate plătește după bună învoială; și una a Comunității, unde gîștele și rafele ceașului învață grauit”.

„Măcar să dea Comunitatea un bal ca să poată angaja un al treilea Sochet”.

O ALTĂ CORESPONDENȚĂ, din Turnul-Severin, e semnată Leon H. Tuvy, care se scuza că „de un cîrd de vreme” n-a mai scris nimic dar acum e vorba de o problemă importantă. În localitate există două școli evreiești, una „de rit askenaz”, alta de „rit sefară”. Ultima e într-o asemenea stare încît nici nu mai merită titlul de școală; dar cea dintîi, care a adoptat sistemul școlilor israelito-române din Capitală, considerînd limba română ca studiu obligator iar limba

Rabinul curții

Pînă la expulzarea evreilor din Spania, în 1492, atît în Navarra cît și în Castilia a existat funcția de Rab de la corte (rabinul curții). Titularul era numit de coroană să supravegheze conducerile comunităților evreiești și să distribuie sarcinile impozitelor. El era și juez mayor (judecător șef), adică un fel de curte de apel pentru populația evreiască.

Nu toți care dețineau această funcție se distingeau printr-o profundă cunoaștere a Torei. Totuși, unii dintre ei au fost eminenți erudiți, ca de pildă Abraham Benveniste.

Rabinul curții prezida întruniri ale reprezentanților comunităților și supraveghea elaborarea recomandațiilor comunității (haskamot) și stabilirea impozitelor. Ultimul rabin al curții din Castilia a fost Abraham Senor. Instituția de Rab de la Corte corespundea aceleia de Arraby Mor din Portugalia.

germană ca studiu facultativ, prosperă mereu. Autorul corespondenței propune ca cele două școli să se contopească, „această unire ar îngrășa bugetul și ar aduce ambelor comunități mari foloase”.

„Finind, mai recomandăm noilor conducători ai Comunității să se fiină întotdeauna mai presus de toate partidele, căci îndată ce ar începe să se incline la cutare sau cutare tabără... noi nu vom mai avea nici unde să ne închinăm nici unde să învățăm”.

UN BAL în folosul elevilor români săraci s-a dat la Folticeni la 21 ianuarie. În darea de seamă pe care președintele Comitetului acestui bal, o publică în „Gazeta de Folticeni”, se arată: „nu pot trece cu vederea bunăvoința și concursul ce am avut în această ocazie din partea d-lui M. I. Last care a oferit localul gratis; d-na Paulina Wolf a dat gratis toate obiectele necesare pentru ornarea salonului; d. W. Last a dat o ocază spirt pentru podelele salonului și lemnele necesare pentru încălzit; d. Isidor Moscovici a dat concurs la distribuirea biletelor, vînzînd în suma de 125 lei”.

TEATRUL NAȚIONAL din București a angajat în corpul artistic începînd cu stagiunea 1884—85, pe D.șoara Sabina Băltianu (Lacser) „care delecta odată, copilă fiind publicul din teatrul israelit”.

A INCETAT din viață Samuel Friedman, directorul artistic al Operei italiene din Capitală. „Prin el, scrie ziarul „România Liberă”, a pierdut opera italiană pe unul din cei mai cunoscuți ai ei factori. Pierderea sa este o nenorocire atît pentru direcția operei cît și pentru iubitorii de muzică în general”. „Gazette de Roumanie” care îl consacra un necrolog (ca și mai toate ziarele din București) scrie între altele: „Friedman prin inteligența și afabilitatea sa șiști cîștigă iubirea tuturor celor ce au văd ocazia a-l cunoaște. Moartea sa e regretată de toți”.

A fost înmormîntat la cimitirul israelit de rit occidental.

PRIMUL ATELIER artistic în România — A. Klang, București — zugrav și pictor de firme, afișe și firme de sticlă, fabricant de litere plastice, de table pe stradă și numerațiuni de case, asemenea toarnă și matzewoth cu litere ebraice.

ZIARUL „FARUL CONSTANȚEI” publică o listă de subscripție pentru ridicarea unei statui lui Ovidiu, în Constanța. Între subscripțorii, „vedem cu plăcere figurînd numeroși evrei cu subscripții din cele mai mari: H. Ierusalim, H. Rînteanu, Gebrail Franchian, Baruch Sen și fiu, Solomon Iaphet, I. Faion etc. etc.”.

SALA 28 IANUARIE a avut loc în sala Rally, balul anual al societății „Zion”, în folosul școlii israelite.

LIBRĂRIA — EDITOARE Ig. Haimann din București anunșă apariția lucrării „Literatura populară română” de Dr. M. Gaster, un volum de 620 pagini.

Despre această lucrare, vestitul filolog și folclorist austriac, prof. Gustav Meyer din Graz, publică în suplimentul literar al ziarului „Allgemeine Zeitung” din München, o elogioasă recenzie. „Nici o altă literatură populară nu se bucură încă de o atare scriere completă”. „Dr. M. Gaster, scrie recenzentul, „este unul din cei mai tineri dar totuși unul din cei mai distinși învățați ai României”.

SOCIETATEA „MARPE LENEPPHES” din București anunșă prin afișe că luni 30 ianuarie va da în sala teatrului „Dacia”, un bal splendid, în folosul societății. „Salonul din nou ceruit”. „Muzica Roșiorilor precum și una națională sub conducerea d-lui Pădureanu vor delecta onor. public vizitator cu cîntecele naționale cele mai plăcute”.

„În vederea scopului binefăcător, Onor. Societatea contează pe binevoitorul concurs al Onor. Public asigîrîndu-l de o bună amuzare”.

STIRI

ידיעות

„CARMELUL INVIZIBIL“

Ziarele comentează apariția unui nou volum de poezii *Ha Carmel ha'Inireh* (Carmelul invizibil) de poeta religioasă care semnează doar cu prenumele Zelda. Concepția evreiască de *ha-ielolam*, viața eternă a sufletului după moarte, opusă lui *haiešaa*, fericirea pămîntească, ocupă un loc important în opera poetei. Primul ei volum *Pnai* (Răgaz) i-a asigurat un loc de frunte în viața literară, iar cel de al doilea, menționat aici, i-a adus premiul Brenner.

NUME BIBLICE

S-a stabilit că Biblia conține 1500 nume de persoane, dar numai 140 dintre ele au fost folosite de evreii din răspîndire. În ultimele decenii au apărut 2000 de nume noi: unele provin tot din Biblie, altele sînt nume de localități, denumiri preluate din mediul vegetal sau animal.

AMINTIREA LUI ȘALOM ALEHEM

Marele scriitor Șalom Alehem a prevăzut în testamentul său: „La fiecare aniversare a morții mele, copiii și nepoții mei, precum și bunii mei prieteni, să se stringă la un loc și să citească în limba pe care o vor cunoaște mai bine, una din cele mai vesele istorisiri ale mele, astfel ca numele meu să fie amintit mai bine prin hohote de ris, decît de loc...“

De la moartea lui Șalom Alehem, în 1916, această comemorare veselă avea loc în fiecare an în casa fiicei sale și a ginereului său, Marusia și B. Z. Goldberg.

După moartea lui B. Z. Goldberg, care a avut loc în anul 1973, comemorarea lui Șalom Alehem a avut loc în casa nepoatei sale, Bel Kaufman, și ea scriitoare, autoarea unui best-seller „Up the down staircase“. Astfel, dorința marelui umorist se îndeplinește în continuare, așa cum opera sa este gustată de fiecare generație.

MOARTEA UNUI EBRAIST JAPONEZ

La Ierusalim a încetat din viață în vîrstă de 74 de ani,

ebraistul japonez, profesorul Satsuzo Kotsuji. Acesta se trăgea dintr-o veche familie de preoți sintoiști și era un bun cunoscător al Bibliei.

OBȘTEA EVREIASCĂ DIN THAILANDA

Și în îndepărtata Thailanda există o mică obște evreiască. Ea se compune din 100 de familii care locuiesc la Bangkok, trei familii la Cieng-Mai, 10 la Rajburi și una la Kalasin.

PREMIUL SMOLAR

Premiul Smolar pentru activitatea ziaristică deosebită în cadrul presei evreiești nord-americane a fost acordat pe anul 1973 lui Murray Zuckoff, redactor la Jewish Telegraphic Agency, ziaristului canadian dr. Arnold Ages și lui Raphael Rothstein.

LUNA CĂRȚII EVREIEȘTI LA BUENOS AIRES

La Buenos Aires s-a încheiat cea de-a 26-a „Lună a cărții evreiești“, care a înregistrat rezultate superioare celor din anii precedenți. Concepută ca o formă de a face cartea evreiască accesibilă unor cercuri cît mai largi de cititori, Luna cărții prilejuiește variate manifestări, printre care conferințe pe teme literare, întîlniri cu scriitori, expoziții etc. Evident că, în ultimă instanță, interesul publicului se exprimă prin numărul cărților vindute. În anul 1973 au fost vindute aproape 15000 exemplare, cărți în limbile spaniolă, ebraică, idiş.

IN MEMORIAM

La Sao Paulo a încetat din viață dr. Moises Kaufmann, președintele Confederației israelite din Brazilia, vicepreședintele Congresului latino-american evreiesc și președinte al mai multor importante organizații evreiești cu caracter cultural și filantropic.

UN DAR VALOROS

Biblioteca Națională din Ierusalim a primit în dar din partea guvernului belgian o mie de cărți de artă, cultură și istorie.

Conferința anuală a „Joint“-ului

La New York s-a ținut recent cea de-a 59-a conferință anuală a „Joint“-ului, generoasa organizație a evreilor americani ce are ca scop ajutorarea coreligionarilor din lume. Creată în perioada imediat următoare primului război mondial, asociația și-a ampliat și diversificat necontenit activitatea de ajutorare, pe măsura cerințelor obștilor evreiești. Un rol remarcabil și o contribuție de neprețuit a fost adusă de „Joint“ în perioada imediat următoare celui de al doilea război mondial. Cu sprijinul său s-a desfășurat acțiunea de recuperare a supraviețuitorilor lagărelor de exterminare naziste, refacerea așezămintelor religioase și de cultură ale comunităților peste care a trecut urgia nimicitoare a fascismului. Toate aceste fapte conferă generoasei asociații a evreilor americani notorietate în viața evreiască și nu încapă îndoială că istoria va consemna la loc de cinste activitatea plină de umanism a acesteia.

A 59-a conferință anuală a fost prezidată de d. Abraham Harman, președintele Universității ebraice din Ierusalim. Raportul de activitate pe anul 1973 a fost prezentat de d. Samuel L. Haber, președintele executiv al „Joint“-ului. Cifrele cuprinse în acest document înfățișează tabloul unei activități multilaterale, duse într-un mare număr de comunități din Europa, Asia, Africa. Astfel, un număr de 385 060 de persoane au beneficiat de ajutor material, sub formă de numerar, alimente, îmbrăcăminte, medicamente etc. Concomitent cu ajutorul acordat unor persoane și familii a continuat acțiunea de sprijinire a așezămintelor religioase, sociale, educative sau culturale. Centrul de greutate al acestei activități se află în Israel, unde 118 000 persoane s-au bucurat de ajutorul „Joint“-ului.

Bugetul pe anul 1974, prezentat de d. Edward Ginsberg, președintele asociației, prevede o creștere a fondurilor alocate activității de ajutorare, potrivit nevoilor sporite ce se resimt în viața evreiască de azi.

DECES

„Agencia Naticiosa Judia“ din Buenos Aires anunță săvîrșirea din viață a ziaristului argentinian de limbă idiş, Falik Lerner. Timp de mulți ani el a fost corespondentul în Argentina al mai multor ziare idiş din Statele Unite și Israel, a lucrat în redacția ziarului „Di Presse“, ocupînd apoi funcția de șef-redactor. Lerner este autorul mai multor cărți.

BENIAMIN FRANKLIN ȘI EVREII

Presa americană a publicat în ultima vreme o seamă de documente inedite care ilustrează ideile și sentimentele lui Benjamin Franklin — filozoful și omul politic din perioada proclamării independenței Statelor Unite — cu privire la evrei.

Astfel, în anul 1730, Benjamin Franklin scria în ziarul „The Pennsylvania Gazette“: „Evreii cunoșteau artele și științele înainte ca romanii să devină o națiune și ca grecii să fie cunoscuți între popoare“. În 1753 la moartea lui Nathan Levy, cu care fusese în legături de afaceri timp de 15 ani, a publicat un necrolog elogios. Același sentimente de simpatie față de evrei le-a manifestat și în timp ce se afla în Anglia unde a întreținut relații cu savantul Emmanuel Mendes da Costa, membru al Societății regale, precum și cu alte personalități proeminente evreiești ca Haym Solomon, Bernard Gratz, Benjamin Nones.

În anul 1788, a donat cinci lire, fiind primul pe o listă de donatori neevreii pentru stringerea de fonduri în vederea construirii sinagogii istorice din Philadelphia, Mikveh Israel.

SEFARZII ÎN LUME

De curînd a avut loc congresul de constituire a Federației americane a sefarzilor, la care au participat delegații ale comunităților sefardice din numeroase țări.

Sefarzii — urmași ai evreilor originari din Peninsula iberică — alcătuiesc mari comunități în Israel, America latină, Franța, Turcia etc.

VESTIGII

Ziarul „Jewish Chronicle“ de la Londra a publicat de curînd un studiu istoric despre comunitatea evreiască ce a existat vreme de multe secole în China. După cum se știe, în prezent în această țară nu se află evrei.

Cea mai veche mărturie despre o prezență evreiască în cuprinsul imperiului chinez este o scrisoare comercială în limba persană, transcrisă cu caracter ebraice și care datează din secolul al IX-lea. Cercetătorii trecutului îndepărtat sînt convinși că neguțătorii evrei băteau în acele timpuri marele drum al caravelor ce lega China de celelalte țări asiatice. O efectivă comunitate evreiască a luat ființă însă de-abia în secolul al XIV-lea, cînd s-au stabilit aici un număr relativ mare de evrei pricepuți în meșteșugul țesutului mătăsii. Evoluția acestei obști poate fi urmărită pe un răstimp de 300 de ani, pînă spre sfîrșitul secolului al XVII-lea. În acest lung răstimp, în citeva centre au fost ridicate lăcașe de rugăciune, școli, așezăminte de caritate.

Treptat, urmele se răresc pînă dispar cu totul, ceea ce duce la concluzia că membrii obștei au părăsit aceste locuri, iar cei puțini ce au rămas s-au pierdut definitiv în marea masă a populației autohtone.

RECONSTITUIRE CINE-MATOGRAFICA

Studioul din Belgrad lucrează la realizarea unui film despre viața comunităților evreiești din trecut. Filmul va fi în culori, cu bogate ilustrații muzicale din folclorul evreiesc și va purta titlul „Hava Naghila“. După cum se știe aceasta este o foarte populară melodie ebraică.

ODISEEA LUI 31127

Încă un document-mărturie despre atrocitățile naziste. Autorul, Jean Dombbras, ne prezintă o poveste autentică, povestea vieții sale, istoria suferințelor de neînchipuit pe care le-a îndurat.

Odiseea lui Jean Dombbras este de o simplitate clasică. La 23 aprilie 1944 a fost arestat de Gestapo. Abia împlinise vârsta de 19 ani cînd a început pentru el calvarul vieții, de deținut al poliției naziste. Autorul „Odiseii lui 31127“ este torturat împreună cu șase deținuți din Montpellier, care au refuzat să colaboreze cu Gestapo-ul. Cîva timp sînt deținuți în lagărul Compiègne, apoi urmează deportarea spre Reich, la un lagăr de muncă. Neueingamme nu era pe atunci decît un lagăr de triere. Punctul de sosire e Brunswick. Dombbras e repartizat la fabricarea armelor în uzina Hermann Goering. Un bombardament o distruge însă și Dombbras și tovarășii săi lucrează în plină iarnă sub cerul liber.

Februarie 1945. Evacuarea lagărului. Punctul de sosire e Ravensbruck, unde sînt eliberați și devin iar oameni.

Această carte, apărută recent la Paris, constituie încă o depozitie scrisă despre suferințele din timpul prigoanei.

COMEMORAREA LUI ISAAC SCHNEERSOHN

Obștea evreiască din Franța a comemorat împlinirea a patru ani de la săvîrșirea din viață a lui Isaac Scheneersohn, fondatorul memorialului Martirului evreu necunoscut și a Centrului de documentare evreiască contemporană. Schneersohn a luat această inițiativă în plin război. În 1942, la Grenoble, el a comunicat prietenilor planul său. În plin război așadar, Emmanuel Ringelblum în ghetoul Varșoviei și Isaac Schneersohn în Franța ocupată erau preocupați să adune mărturiile și documentele pentru ca generațiile viitoare să poată să afle adevărul asupra acestei perioade.

